

HRVATSKI SIMPOZIJ O RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU

**Rano otkrivanje,
dijagnostika i podrška**
kod poremećaja
iz spektra autizma

4. – 6. 4. 2019. RADISSON BLU RESORT, SPLIT

- **KNJIGA SAŽETAKA**

PETI HRVATSKI SIMPOZIJ
O RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU
Rano otkrivanje, dijagnostika i podrška
kod poremećaja iz spektra autizma

Split, 4. – 6. travnja 2019.

KNJIGA SAŽETAKA

PETI HRVATSKI SIMPOZIJ O RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU
Rano otkrivanje, dijagnostika i podrška kod poremećaja iz spektra autizma

Split, 4. – 6. travnja 2019.

KNJIGA SAŽETAKA

Urednice:

Sanja Šimleša
Marina Šimanović

Recenzenti:

Sanja Šimleša, Ivan Begovac, Jasmina Frey Škrinjar,
Jasmina Ivšac Pavliša, Mirjana Kolarek-Karakaš, Marta Ljubešić,
Melani Marković, Jasmina Stošić, Esmeralda Sunko, Marina Šimanović

Izdavač:

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID

Mjesto i godina izdavanja:

Zagreb, 2019.

PETI HRVATSKI SIMPOZIJ O RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU

Rano otkrivanje, dijagnostika i podrška kod poremećaja iz spektra autizma

KNJIGA SAŽETAKA

Urednice:

Sanja Šimleša

Marina Šimanović

Mjesto i godina izdavanja:

Zagreb, 2019.

Izdavač:

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001024917.

ISBN 978-953-55853-7-4

PETI HRVATSKI SIMPOZIJ O RANOJ INTERVENCIJI U DJETINJSTVU

Rano otkrivanje, dijagnostika i podrška kod poremećaja iz spektra autizma

Split, 4. – 6. travnja 2019.

Organizator:

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID

Suorganizatori:

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju Hrvatskog liječničkog zbora

Hrvatsko psihološko društvo

Hrvatsko društvo za dječju i adolescentnu psihijatriju i psihoterapiju Hrvatskog liječničkog zbora

Savez udruga za autizam Hrvatske

U suradnji s:

Uredom UNICEF-a u Hrvatskoj

Pokrovitelji:

MINISTARSTVO ZNANOSTI I OBRAZOVANJA

MINISTARSTVO ZA DEMOGRAFIJU, OBITELJ, MLADE I SOCIJALNU POLITIKU

MINISTARSTVO ZDRAVSTVA

GRAD SPLIT

PROGRAMSKI ODBOR:

Sanja Šimleša, predsjednica

Ivan Begovac

Jasmina Frey Škrinjar

Jasmina Ivšac Pavliša

Mirjana Kolarek-Karakaš

Marta Ljubešić

Melani Marković

Lidija Penko

Nelija Rudolfi

Jasmina Stošić

ORGANIZACIJSKI ODBOR:

Esmeralda Sunko, predsjednica

Melani Marković

Sanja Šimleša

TEHNIČKI ORGANIZATOR:

O tours PCO d.o.o.

TAJNICA SIMPOZIJA:

Marina Šimanović

JEZICI SIMPOZIJA:

hrvatski i engleski

SADRŽAJ

I. POZIV NA SUDJELOVANJE - RIJEČ ORGANIZATORA	11
II. SAŽECI	13
1. Plenarna izlaganja ¹	13
2. Panel-rasprava.....	21
3. Okrugli stolovi ¹	25
4. Radionice ¹	29
5. Usmena izlaganja ²	37
a. Izazovi procjene.....	39
b. Uključivanje u predškolski sustav.....	47
c. Oblici podrške	55
d. Učinkovitost rane intervencije	63
e. Primjeri dobre prakse	71
f. Izazovi roditeljstva	77
g. Komunikacijska i jezična obilježja	85
6. Poster ¹	93
III. KAZALO AUTORA	119
IV. PROGRAM SIMPOZIJA	

Važne napomene:

Izlaganje će biti na onom jeziku na kojem je naveden naslov i napisan sažetak rada.
Simultano prevođenje će biti organizirano za plenarna predavanja u dvorani Ballroom.

¹ abecednim redoslijedom prema prezimenu prvog autora

² redoslijedom u skladu sa sekcijama kako su navedene u programu simpozija te potom abecednim redoslijedom prema prezimenu prvog autora

POZIV NA SUDJELOVANJE – RIJEČ ORGANIZATORA

Peti hrvatski simpozij o ranoj intervenciji u djetinjstvu poziva na razmjenu znanstvenih informacija i kritičko promišljanje ranog otkrivanja i djelovanja kod djece s poremećajem iz spektra autizma, ali i na prikaze dobre prakse i politika koje omogućuju oživotvorenje rane intervencije u djetinjstvu za ovu skupinu djece i njihovih obitelji.

Posljednjih godina poremećaj iz spektra autizma (PSA) izaziva vrlo veliko zanimanje, kako znanstvene i stručne, tako i šire javnosti. Premda su se ranije smatrali rijetkim poremećajima, novije procjene govore o prevalenciji poremećaja iz spektra autizma od otprilike 1 % u općoj populaciji. Razlozi takvog porasta djece s PSA-om nisu jasno utvrđeni, no mogu se djelomično objasniti i velikim promjenama u dijagnostičkim kriterijima, kako na razini promjena u broju dijagnostičkih kategorija, tako i samih kvalitativnih kriterija, ali i uočenim dijagnostičkim zamjenama, činjenicom da se dijagnoza daje u sve ranijoj dobi te da su stručnjaci i šira javnost sve više osviješteni o postojanju tog poremećaja i upoznati s njegovim obilježjima.

Stoga težimo razvoju nacionalnog sustava u kojem će svako dijete s razvojnim rizicima, zaostajanjima ili razvojnim teškoćama u ranoj i predškolskoj dobi biti pravodobno otkriveno i dobiti podršku za puni razvoj svih svojih potencijala. Taj je sustav u izgradnji, ali djeca s različitim razvojnim odstupanjima nemaju istu polazišnu točku. Djeca sa sumnjom na poremećaj iz spektra autizma ili s već utvrđenom dijagnozom i njihove obitelji su u najtežoj poziciji jer su kapaciteti sustava koje oni trebaju tek u početnom stadiju izgradnje. U Hrvatskoj svjedočimo brojnim inicijativama, ali i izazovima u ovom području, a simpozij otvara mogućnost da se oni prikažu i rasprave u komunikaciji brojnih domaćih i inozemnih znanstvenika, stručnjaka i kreatora javnih politika. Pozivamo istraživače i praktičare iz biomedicinskih i bihevioralnih disciplina da kroz izlaganja i rasprave, radionice i poster-prikaze pridonese potrazi za znanstveno utemeljenim i etički promišljenim odgovorima na izazove rane intervencije za djecu s rizikom ili poremećajem iz spektra autizma. Na simpoziju očekujemo i kreatore javnih politika i predstavnike državne uprave i lokalne samouprave jer samo zajedno možemo stvoriti učinkovit sustav rane podrške u našoj zemlji. Simpozij će se, simbolično, odvijati u tjednu u kojem se obilježava Svjetski dan svjesnosti o autizmu te će se na taj način pokušati pridonijeti osvještavanju važnosti pravovremene procjene i intervencije za djecu s poremećajem iz spektra autizma i njihove obitelji.

PLENARNA PREDAVANJA

MARKA ZANIMAJU MIKSERI – INTERESI DJETETA KAO DIJAGNOSTIČKI I TERAPIJSKI POKAZATELJI

Doc. dr. sc. Maja Cepanec

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Premda interesi predstavljaju izrazito jaku potpornu silu učenju, sustavno su zanemarivani u istraživanjima. Ovo izlaganje usmjerit će se na neke klinički važne aspekte razmatranja interesa, i to kako u postupku dijagnostike, tako i terapijske podrške djeci s poremećajem iz spektra autizma (PSA). U izlaganju će biti predstavljeni podaci novih hrvatskih istraživanja iz područja interesa, kao i ključnih međunarodnih studija.

Dijagnostika. Procjena djetetovih interesa predstavlja jedan od dijagnostičkih kriterija PSA-a koji je važan za razlikovanje PSA-a i socijalnog (pragmatičkog) komunikacijskog poremećaja, kao i razvojnog intelektualnog poremećaja. Premda dijagnostički priručnici naglašavaju važnost procjene djetetovih interesa, ne postoje standardizirane mjere koje bi pomogle stručnjacima u određivanju jesu li djetetovi interesi značajno suženi, previše intenzivni ili neuobičajeni. Naši podaci pokazuju da je procjena interesa izrazito subjektivna te da se u toj procjeni razlikuju stručnjaci koji rade s djecom s teškoćama, odgojitelji i druge osobe („ne-stručnjaci“). Dakle, dok neki smatraju da je sasvim normalno da petogodišnjeg Marka zanimaju mikseri, drugi smatraju da je to potpuno neuobičajeno. Uspostavljanje standardiziranih protokola stoga je nužnost za pouzdanu dijagnostiku, a primjena jednog takvog upitnika bit će prikazana i u izlaganju.

Intervencijski programi. Ograničeni i ponavljajući interesi često su prisutni u djece sa PSA-om. Ponekad se ovakve „neprilagođene“ interese smatra preprekom u postizanju komunikacijskih i edukacijskih ciljeva. No veći broj studija je pokazao da uključivanje ograničenih i intenzivnih interesa u intervencijske programe može pomoći poučavanju djece sa PSA-om. Tako je dokazana njihova pozitivna uloga u intervencijama usmjerenim na socijalne interakcije, jezične sposobnosti, igru pretvaranja, čitanje i sl., kao i u smanjivanju tjeskobe i repetitivnih ponašanja. Dakle, možda je uputno u intervenciju našeg Marka uključiti – miksera.

Sveukupno, svi dostupni podaci ukazuju na važnost analize djetetovih interesa u postupku dijagnostike, ali i oblikovanja intervencijskog programa. Pretpostavka tim procesima je razvoj standardiziranih mjera ili barem strukturiranih protokola za analizu spontanog ponašanja koji bi ujednačili i olakšali procjenu interesa djeteta.

MAKING A DIFFERENCE IN AUTISM EARLY YEARS EDUCATION

Dr. Karen Guldberg

University of Birmingham and Higher Education Academy, United Kingdom

Director of the Autism Centre for Education and Research (ACER)

This presentation will focus on evidence-based Early Years practices that support children with autism. Karen will discuss specific ways in which Early Years practitioners can promote a culture and ethos of inclusivity, and support all children to learn. Karen will present a framework for Good Autism Practice in the Early Years. This framework is derived from an analysis of current research, practice and policies about the learning needs of autistic children. Karen will give practical and research-based guidance on the preconditions for inclusive practice, as well as the tasks, outcomes and specialist teaching principles that practitioners need to focus on when working with autistic children.

Karen's presentation will draw out the importance of understanding the lived experience perspective of autistic people. She will make a strong case for challenging the 'outside in' perspective, which is linked to a deficit focussed model of disability, as this often means that attention is given to interventions which target the reduction of autistic behaviours while losing sight of broader educational goals. The presentation will outline dimensions of practice that are common to all learners, whilst drilling down into distinctive approaches for autistic learners.

Karen will draw out the different needs of autistic children in relation to social communication, social understanding, interests and information processing, and sensory processing. Her argument is that unless there is a pedagogical and curriculum response to these needs, children's academic and well-being development will suffer. As these group differences vary considerably from individual to individual, the presentation will draw on real-life examples to explore how to personalize the learning environment for children on the autism spectrum. Participants will have the opportunity to reflect on their own experience and practice, and to be involved in generating plans and ideas for children they work with.

AAC TOOLS & STRATEGIES: SUPPORTING COMMUNICATION SUCCESS FOR PEOPLE WITH AUTISM

Amanda Hartmann, Speech Pathologist
University of Queensland, Brisbane, Australia

Augmentative and alternative communication (AAC) are the communication tools, systems and strategies that can replace or supplement natural speech. There are many reasons that a person may not be able to communicate using speech. AAC is the tool that can give a person with little or no speech a way to communicate their needs, their thoughts and ideas, tell stories, and interact with the world around them.

People with Autism are often given few options for communication. Recent best practice, AAC user insight and research suggests that we should challenge both the tools and strategies that we use for people with Autism. Rather than low expectations with limited results, we aim high and provide tools and opportunities to extend and build communication. Rather than tools with limited language and communication purposes, we give more words and more language and more possibility to develop successful communication. We support communication partners and the environments to embed AAC. Together, we can build the language and communication skills for people with Autism and other AAC users.

EARLY IDENTIFICATION OF AUTISM & OTHER DEVELOPMENTAL-BEHAVIORAL CONDITIONS: 1- VERSUS 2-STEP SCREENING APPROACH

Kevin P. Marks, MD FAAP

Pediatrics, PeaceHealth Medical Group, Eugene, Oregon, USA

Dr. Marks' presentation will focus on the early detection of autism spectrum disorders (ASD) and other developmental-behavioral disorders in a primary care medical setting. The first step is to identify red-flag concerns when eliciting parents'/caregivers' concerns.

The second step is to gather and review the child's past medical history, family history and (especially the in-utero) environmental history.

The third step is to administer psychometrically sound, low-cost, feasible screening tools, score the results before the healthcare provider enter the exam room, skillfully interpret the results and then, safely discuss what the screening results mean face-to-face with parents/caregivers.

The fourth step is to take action whenever a healthcare providers' surveillance and/or the screening results are found to be concerning.

The main themes of this presentation are: 1) Developmental-behavioral screening tools enhance a healthcare providers' surveillance/monitoring and vice versa. 2) An ASD-specific screening tool should probably not be used in isolation at 18 and 24 months. In other words, an ASD-specific screening tool needs to be used in combination with a broad-band developmental screening tool. 3) Doctors, nurses, early childhood educators, social workers, mental health providers and policy makers must assemble and work together as a team. They should discuss the best early detection strategies and office flow procedures. Then, they should agree upon the best follow-up process for children who are suspected to have early signs of ASD and other developmental-behavioral problems. "Early Interventioners Assemble!"

ŠTO (NI)JE ABA?

doc. dr. sc. Jasmina Stošić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ABA je razvijena prvenstveno za djecu s poremećajem iz spektra autizma. ABA je učinkovita samo za djecu s većim teškoćama. ABA se koristi samo u ranoj intervenciji. U ABA-i je naglasak na „popravljanju“ djeteta, ne na podršci obitelji. Prvo se dijete mora „slomiti“ da bi ABA intervencija bila učinkovita. ABA može izliječiti poremećaj iz spektra autizma. Da bi bila učinkovita, ABA se mora provoditi 40 sati tjedno. ABA podučava vještine na robotski, ponavljajući način, djeca postaju „mali roboti“. ABA podučavanje je umjetno i provodi se jedan na jedan. *Svi ABA programi su vrlo slični.*

Mnogi stručnjaci i roditelji djece s poremećajem iz spektra autizma imaju jasno izgrađen stav o primijenjenoj analizi ponašanja (ABA – Applied Behaviour Analysis) koji nužno ne počiva na poznavanju činjenica. To može biti povezano i s mnoštvom samoprozvanih ABA stručnjaka te vrlo malim brojem stručno vođenih suvremenih ABA programa u Hrvatskoj. S druge strane, tehnički vrlo precizna terminologija koja se koristi u okviru ABA literature također ne doprinosi dobivanju jasnije slike o ovom znanstveno utemeljenom pristupu.

Cilj ovog izlaganja jest prikazati što (ni)je ABA i kako je povezana s intervencijom za djecu s poremećajem iz spektra autizma. S obzirom na veliku učestalost poremećaja iz spektra autizma nužno je da stručnjaci na području rane intervencije upoznaju i razumiju ovaj pristup. Potrebno je započeti dijalog koji će nadići terminologiju vezanu uz pojedini pristup i koji će biti usmjeren na intervencije temeljene na dokazima u podršci djeci s poremećajem iz spektra autizma i njihovim obiteljima.

PANEL-RASPRAVA

NACIONALNI OKVIR ZA PROBIR I DIJAGNOSTIKU POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA U DJECE DOBI 0-7 GODINA U REPUBLICI HRVATSKOJ: ŠTO SMO POSTIGLI I KAKO DALJE?

Predstavnici ministarstava, Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj, Map savjetovanja d.o.o. i moderator rasprave

Inozemna istraživanja pokazuju da poremećaj iz spektra autizma (PSA) nije rijedak te da zahvaća oko jedan posto populacije. Nasuprot tome, statistički podaci Registra osoba s autizmom u Republici Hrvatskoj ukazuju na prevalenciju manju od 1/1000. Ovakvi nerealni pokazatelji upozoravaju da u našoj zemlji ne postoji u dostatnom opsegu rano otkrivanje pa stoga niti rana podrška djetetu i obitelji s dalekosežnim posljedicama. Pokazala se velika potreba i nužnost uvođenja sustava probira i dijagnostike PSA-a u djece rane dobi.

Panel-rasprava je usmjerena prezentaciji konzultativnog procesa koji je započeo u proljeće 2014. kada je potpisan sporazum o suradnji između Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj i tri nadležna ministarstva, tada pod imenom Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva zdravlja te Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Time je započeo zajednički rad na unapređenju probira, rane dijagnostike te rane intervencije za djecu s PSA-om. Ured UNICEF-a u Hrvatskoj pružio je tehničku pomoć, a u procesu izrade nacrtu nacionalnog okvira, uz već navedene partnere, sudjelovali su i roditelji djece s poremećajem iz spektra autizma te stručnjaci različitih struka i specijalizacija, akademska zajednica, kao i Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Od tog trenutka prošlo je punih pet godina ozbiljnog i često mukotrpnog rada svih uključenih. U panel-raspravi sudjelovat će predstavnici sva tri ministarstva, predstavnik Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj, a prikazat će se i rezultati početne procjene za potrebe provedbe pilot-projekta Nacionalnog okvira za probir i dijagnostiku poremećaja iz spektra autizma u djece dobi od 0 do 7 godina u Osječko-baranjskoj županiji. Fokus prikaza i rasprave je na analizi pitanja što se postiglo i koji su sljedeći koraci.

OKRUGLI STOLOVI

INKLUZIVNA KULTURA DJEČJEG VRTIĆA I KAKO DO NJE

Davorka Crnković¹, Katica Kuljašević¹, Martina Smiljanić¹, Viktorija Rogulj², Jelena Garbin², Jelena Meštrović Dujic²

¹ Dječji vrtić Vrbik, Zagreb, ² Dječji vrtić Grigor Vitez, Split

¹ Reflektirat ćemo se na inkluzivnu kulturu Dječjeg vrtića Vrbik koja se počela razvijati u drugoj polovici 1990-ih u okviru Montessori programa te na provedbu projekta *Podrška uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovne vrtiće u Hrvatskoj* (od 2013. do 2015. godine) koji je utjecao na širenje inkluzivne prakse u vrtiću. Prisjetit ćemo se investiranja stručnih i ljudskih resursa, entuzijazma koji nas nauči tražiti i vidjeti rješenja, kao i profesionalnog i osobnog rasta te promjene svjetonazorske „dioptrije“. Namjera nam je podijeliti iskustvo, izazove i otvorena pitanja koja se javljaju u razdoblju djelovanja nakon završetka projekta: kako oživotvorujemo ideju o zajedničkom odrastanju sve djece te odgovaramo na pitanje senzibiliziranja. Značajne kvalitativne razlike događaju se na području interakcije djece u vršnjačkim skupinama, suradnje s obiteljima sve djece, naročito s obiteljima djece s poremećajem iz spektra autizma: ona postaje otvorenija, usmjerenija na dijete (a ne dijagnozu) i njegovu dobrobit, od inicijalnog razgovora pri upisu, do polaska u osnovnu školu, a nerijetko se suradnja nastavlja i tijekom prve godine školovanja. Zaključno, senzibiliziranje odraslih i djece iz vršnjačkih skupina znači i izgradnju novih socijalnih vještina i promjenu stavova, što utječe na stvaranje društva u kojemu svatko daje svoj doprinos, na svoj način i kroz svoje vrijeme.

² U sklopu ustanove Dječji vrtić Grigor Vitez u Splitu već 20 godina djeluje Dječji vrtić Dva prijatelja, s posebnim programom za djecu s težim razvojnim teškoćama. Vrtić svojim radom obuhvaća 20 djece s različitim stupnjem i vrstom teškoće u četiri skupine dnevnog boravka. Pristupačnost djeci i roditeljima te predanost poslu rezultiraju time da se svake godine popune sva mjesta po skupinama. Specifičnost Splitsko-dalmatinske županije jest ta što na cijelom području nema ustanove za rani i predškolski odgoj za djecu s poremećajem iz spektra autizma, osim Dječjeg vrtića Dva prijatelja. Podržavajući inkluzivni oblik uključivanja djece s teškoćama u razvoju, poseban program Dječjeg vrtića Dva prijatelja djeci daje dobar temelj za uključivanje u aktivnosti redovitih skupina. Također je potrebno pripremiti sve organizacijske uvjete u skupini, kao i sudionike procesa (djeca, roditelji, odgojitelji), kako bi inkluzija bila što uspješnija. Stalno unaprijeđujući kvalitetu rada u ustanovi, vidimo kako nas ovakav model rada vodi prema viziji vrtića po mjeri djeteta i suvremene obitelji.

MITOVI I ZNANOST U KONTEKSTU POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA

prof. dr. sc. Jasmina Frey Škrinjar, doc. dr. sc. Jasmina Stošić, doc. dr. sc. Jasmina Ivšac Pavliša, doc. dr. sc. Sanja Šimleša

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Posljednjih godina poremećaj iz spektra autizma (PSA) izaziva vrlo veliko zanimanje, kako znanstvene i stručne, tako i šire javnosti. Istraživanja PSA-a od 2000. godine pokazuju uvjerljivo najvišu godišnju stopu rasta među istraživanjima neurorazvojnih poremećaja, kako po količini financijskih sredstava koja se u njih ulažu, tako i po broju objavljenih znanstvenih radova. Premda su se ranije smatrali rijetkim poremećajima, novije procjene prevalencije poremećaja iz spektra autizma govore o prevalenciji od otprilike 1 % u općoj populaciji, a najnovija izvješća Centra za kontrolu i prevenciju bolesti Sjedinjenih Američkih Država pokazuju da je prevalencija PSA-a u osmogodišnje djece oko 1.5 % (jedno dijete od njih 68), tj. čak 2,4 % u dječaka (jedan od 42 dječaka).

PSA je postao poremećaj o kojem se mnogo piše i u dnevnim novinama, forumima, društvenim mrežama. Međutim, informacije koje se odašilju u javnost su često nekritički odabrane. Određene informacije prezentirane javnosti jesu znanstveno utemeljene, ali uz pojedine informacije se vežu razne nedoumice te je njihova znanstvena utemeljenost upitna. Postoje i brojni mitovi koji se vežu uz PSA-a, a koje nerijetko susrećemo u naslovima novinskih i/ili internetskih članaka. Primjerice, „Unutar svakog djeteta sa PSA-om leži mali genije“, „Djeca sa PSA-om ne mogu pokazivati emocionalnu toplinu“, „Izliječili smo autizam“, „Roditelji svojim ponašanjem utječu na nastanak autizma“, „Cjepivo uzrokuje autizam“, itd.

Cilj ovog okruglog stola je upravo dotaknuti se određenih teza koje se vežu uz djecu sa PSA-om i koje se objašnjavaju znanstvenim rječnikom, a za koje je znanstvena utemeljenost ponekad upitna.

Pitanja koja ćemo otvoriti su sljedeća:

1. Neurofeedback i poremećaj iz spektra autizma - što kaže znanost?
2. Senzorna integracija i poremećaj iz spektra autizma - što kaže znanost?
3. Dijeta i poremećaj iz spektra autizma - što kaže znanost?
4. Tomatis metoda i poremećaj iz spektra autizma - što kaže znanost?

RADIONICE

DIJETE I RODITELJI U RANOJ INTERVENCIJI

Danijela Bodrožić, Viktorija Gracin

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonačić, Split

Ono što definira poremećaj iz spektra autizma (PSA) su poteškoće u socijalnoj interakciji i komunikaciji te ponavljajuća i ograničena ponašanja. Posljedično, ta djeca ne razvijaju jezične ni govorne vještine sukladne dobi. Ne razumiju što drugi ljudi kažu i ne znaju reći što im treba ili što ih oduševljava. Nažalost, upravo je izostanak govora trenutak kada djeca sa PSA-om dođu do terapeuta, iako je govor samo vrh sante leda. Na terapeutima je da se vratimo sve te mjesece ili godine unatrag. Danas znamo da su početna iskra ili temelj za razvoj socijalnih, komunikacijskih i jezičnih vještina emocionalne interakcije između djeteta i roditelja. Također, ako govorimo sa stajališta senzorne integracije, autizam je modulacijski poremećaj koji uvelike narušava sposobnost samoregulacije. Upravo je nemogućnost samoregulacije ta koja, uz ostale poteškoće, koči procese učenja kod djece s autizmom. Djeca s autizmom sklona su rigidnosti u ponašanju, izbjegavaju nove i zahtjevne situacije te u takvim okolnostima pribjegavaju izbjegavajućim ponašanjima (bijegu, plaču te različitim oblicima neprimjerenog ponašanja). Ako na većinu zahtjeva odgovaramo bijegom, procesi učenja su zakočeni. U ovom slučaju, govorimo o učenju u najširem smislu riječi: učenju socijalnih odnosa, učenju kako komunicirati, učenju kako se igrati.

Ključnu ulogu u procesima samoregulacije i učenja kod djeteta od trenutka njegovog rođenja imaju roditelji. Roditelji su referentna točka koja djetetu daje smjernice u ponašanju i usmjeravaju procese učenja. Kroz naše iskustvo u radu s djecom s različitim razvojnim poteškoćama, pa i s djecom s poremećajem iz spektra autizma, uvjerali smo se da u fokusu rada svake rane intervencije treba biti upravo odnos između djeteta i roditelja jer je to pokretačka snaga djetetovog razvoja. Cilj radionice je kroz analizu video-snimki djece s poremećajem iz spektra autizma uočiti specifične poteškoće koje koče djetetov razvojni potencijal te osvijestiti sudionike radionice kako se pomoću pravovremene intervencije može pomoći roditelju da usmjerava razvoj djeteta s poremećajem iz spektra autizma u prilagodljivu i sretnu osobu u zahtjevnoj okolini.

IGRE ZA POTICANJE SAMOREGULACIJE

Dijana Miočić

Feralić – centar za razvojnu podršku, Zadar

Sposobnost upravljanja pažnjom i emocijama radi omogućavanja ciljanih aktivnosti jedna je od temeljnih vještina. Veliki broj djece otežano uči upravo zbog teškoća regulacije ponašanja koje često posebno dolaze do izražaja kod djece s poremećajem iz spektra autizma. Podrškom roditeljima djece s teškoćama u ranom razvoju utječemo na osjećaj roditeljske kompetentnosti i razinu roditeljskog stresa, a time podržavamo i razvoj regulacije ponašanja kod djece.

Na ovoj radionici bit će prikazani praktični načini na koje roditelji i skrbnici mogu utjecati na razvoj regulacije ponašanja kod djece. Riječ je o postupcima i igrama koje roditelji mogu koristiti kroz svakodnevne aktivnosti. Bit će prikazane i igre koje mogu koristiti terapeuti i odgojitelji u svom svakodnevnom radu s djecom, individualno ili grupno. Razmotrit ćemo načine poticanja vještina čekanja, izmjene tempa i dinamike u aktivnostima igara, brojalica i pjesmica za najmanju djecu, sve do složenijih igara s pravilima koje fino ugađaju način na koji djeca reguliraju svoju pažnju, emocije i svoje ophođenje s drugom djecom i odraslima.

DIJETE IMA POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA – A KAKO JE KOD KUĆE?

Renata Rade

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID

Radionica ima za cilj kod sudionika razviti interes za napore koje ulažu roditelji djece rane i predškolske dobi s poremećajem iz spektra autizma u nastojanju da svakodnevnicu učine za dijete poticajnom, a za obiteljski život ugodnijom. Saznanja o toj temi temelje se na iskustvu Marte Meo terapeuta koji provodi savjetovanje roditelja u okviru projekata Hrvatske udruge za ranu intervenciju u djetinjstvu.

Roditeljsku tjeskobu ne izaziva toliko problem što dijete „malo govori“. Niti okolnost da dijete (još uvijek) nosi pelene. Niti okolnost da se ne druži s vršnjacima. Značajno ih uznemirava i trajno rastužuje okolnost da se dijete „ne želi“ igrati s njima. Da im okreće leđa. Da ne želi da mu čitaju. To je razočaranje koje roditelji ne kriju. Pa ipak, najčešći problem koji roditelji iznose u prvom razgovoru s Marte Meo terapeutom sažet je u njihovom pitanju „Kako da nahranim dijete?“. Tjelesno zdravlje i napredovanje djeteta usko su povezani s temeljnim odgovornostima svakog roditelja pa svaki neuspjeh na tom području ozbiljno narušava njihovo samopouzdanje. U nastojanju da riješe taj problem roditelji se snalaze na različite načine. Današnji trend legalnog komunikacijskog zanemarivanja djece rane i predškolske dobi (TV, tablet i sl.) nudi im brojna rješenja koja dugoročno problem čine još tvrdokornijim.

Tijekom radionice će biti prikazani video-filmovi snimljeni u obiteljima s djecom rane i predškolske dobi s poremećajem iz spektra autizma u kojima je vidljiv napor roditelja da prevladaju nesuradnju djeteta u svakodnevnim situacijama. Također će biti organizirana vježba sa sudionicima kojoj je za cilj da dožive i osvijeste koliko može biti zahtjevna situacija hranjenja djeteta s poremećajem iz spektra autizma.

MOŽE LI DIJETE VIŠE OD TRAŽENJA „KEKSA“ I „AUTIĆA“?

Monika Rosandić, Klara Popčević

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nerijetko se događa da stručnjaci i obitelji djece s poremećajem iz spektra autizma tijekom procesa rane intervencije sve snage i nadanja polažu u razvoj govora. Iako je u posljednjem desetljeću porasla svijest o temeljnim pretpostavkama za razvoj govora (komunikacijske vještine, jezično razumijevanje), i nadalje intervencije koje se provode u praksi nisu jasno usmjerene na spomenute pretpostavke. Čak i ako se intervencija usmjeri na usvajanje potpomognutog oblika komunikacije, rijetko se uspijeva odmaknuti dalje od odabiranja namirnica s jelovnika ili traženja različitog broja tjelesnih aktivnosti, predmeta i igara.

Tijekom radionice naglasit će se nedostatnost oslanjanja na tehnike potpomognute komunikacije koje se temelje na funkciji traženja predmeta/aktivnosti za usvajanje cjelovitog jezičnog sustava koji počiva na vještinama jezičnog razumijevanja, a potom djetetu omogućava razvoj vještina produktivnog i kreativnog korištenja jezika. Kroz teorijske postavke kontekstualnog učenja rane sintakse pomoću tzv. *glagolskih otoka* (Tomasello, 1992) i Brownovu (1973) klasifikaciju semantičkih odnosa izraženih dvočlanim iskazima, istaknut će se zakonitosti prirodnog usvajanja jezika (govorenog) kao temelj za proširivanje potpomognutog sustava komunikacije.

Polaznici radionice kroz iskustveno će učenje u vidu analize različitih spontanih korpusa pokušati izraditi komunikacijske mape s rječnikom koji je primjenjiv za funkcionalnu komunikaciju u različitim aktivnostima tijekom uobičajenog sata intervencije, ali i u kontekstu svakodnevnih obiteljskih/vrtičkih rutina. Također, kroz igru uloga koristit će se izrađene postojeće komunikacijske mape u različitim aktivnostima kroz koje će sudionici radionice osvjestiti strategije poticanja djetetove uporabe simbola u svrhu različitih komunikacijskih funkcija i neophodnu ulogu komunikacijskog partnera u jezičnom modeliranju. U praksi se modeliranje najčešće promatra kroz prizmu izvođenja gesti/znakova ili pružanja govornog modela, dok će tijekom radionice biti predstavljena, u nas zanemarena vrsta modeliranja, tzv. obogaćivanje jezičnog unosa.

NEPOŽELJNA PONAŠANJA I MOŽEMO LI IH MIJENJATI?

Vedrana Vučković¹, Mia Topić²

¹ Dječji vrtić Cvit Mediterana, Split, ² Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonačić – podružnica Sinj

Djeca sa slabije razvijenim komunikacijskim i socijalnim vještinama su rizična skupina za pojavu nepoželjnih ponašanja. Često je prva asocijacija na nepoželjna ponašanja autoagresija, agresija i destrukcija, međutim i nepažnja, izoliranje i samostimulacija se smatraju nepoželjnima jer smanjuju mogućnost primanja novih informacija, odnosno učenja i razvoja. Samostimulacija je često vrlo ugodna za dijete te smanjuje motivaciju za uključivanje u druge aktivnosti. Svi oblici nepoželjnog ponašanja povećavaju izolaciju djece, isključuju ih iz redovnih oblika odgoja i obrazovanja, smanjuju mogućnost razvijanja socijalnih odnosa i uključivanja u aktivnosti zajednice.

Ukoliko nepoželjna ponašanja postanu dio repertoara, ona se neće smanjiti bez specifične intervencije, naročito ako su u funkciji onoga što dijete želi njima postići (Horner i dr. 2002). Svaka intervencija za dijete s poremećajem iz spectra autizma, ali i drugim većim teškoćama u razvoju, trebala bi uključivati i postupke za funkcionalnu analizu ponašanja i intervenciju za nepoželjne oblike ponašanja. Intervencije prema principima primijenjene analize ponašanja jedine su znanstveno verificirane intervencije za podučavanje osoba s poremećajem iz spectra autizma. Još uvijek se takve intervencije poistovjećuju s modifikacijom ponašanja ili s najviše strukturiranom metodom proizašlom iz bihevioralnog pristupa. Funkcionalna analiza ponašanja je ključ za razumijevanja funkcije nekog ponašanja, a samim time i odluku o odabiru primjerene intervencije. U suvremenom bihevioralnom pristupu na nepoželjna ponašanja se djeluje ne samo putem modifikacije ponašanja, već i metodama prevencije: promjenom fizičkih karakteristika prostora učenja, prilagođavanjem rasporeda i kurikuluma te podučavanjem alternativnim, primjerenim ponašanjima. Intervencije za nepoželjna ponašanja uključuju strategije vezane za okolinu, za neposredne prediktore i posljedice.

Cilj ove radionice je dvostruk: približiti bihevioralne metode i tehnike stručnjacima koji rade s djecom te im omogućiti primjenu istih u svakodnevnom radu, ali i pokušati smanjiti predrasude prema primijenjenoj analizi ponašanja.

USMENA IZLAGANJA

Izazovi procjene

PERSPEKTIVA POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA UNUTAR DRUGIH ENTITETA U DJEČJOJ PSIHIJATRIJI

Ivan Begovac, Lena Santrić, Marija Bolfan-Mihaljević

Klinika za psihološku medicine, Zavod za dječju i adolescentnu psihijatriju i psihoterapiju, KBC Zagreb, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Perspektivu dijagnoze poremećaja iz spektra autizma se treba prihvatiti unutar drugih entiteta u dječjoj psihijatriji. Uloga dječjeg psihijatra u pristupu poremećajima iz spektra autizma započinje postavljanjem ispravne dijagnoze. Pri tome se rukovode važećim klasifikacijskim sustavima u svijetu, a to su: Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema – 10. revizija (MKB-10, 1993.), Dijagnostički i statistički priručnik za mentalne poremećaje – 5. Izdanje (DSM-5, 2013.) te Dijagnostička klasifikacija mentalnog zdravlja i razvojnih poremećaja u novorođenačkoj dobi i ranom djetinjstvu (DC:0-5 TM, 2016.). DSM-5 i DC:0-5 TM međusobno su kompatibilne. DSM-5 klasifikacija ubraja poremećaje iz spektra autizma u neurorazvojne poremećaje te navodi jasne kriterije za postavljanje dijagnoze. DC:0-5 TM dodaje i opis novog poremećaja unutar ove kategorije. Riječ je o ranom atipičnom spektru autističnog poremećaja čija dijagnoza se postavlja od 9. do 36. mjeseca života.

U kliničkoj slici prisutna su odstupanja u socijalno-komunikacijskoj domeni te repetitivna i restriktivna ponašanja. Postavljenje dijagnoze je multidisciplinarno te uključuje minimalno četiri stručnjaka različitih usmjerenja: dječjeg i adolescentnog psihijatra, (neuro)pedijatra, psihologa te edukacijskog rehabilitatora ili logopeda, a mogu sudjelovati i drugi stručnjaci, kao npr. radni terapeuti i sl. U diferencijalnoj dijagnozi potrebno je imati na umu različita stanja, a vrlo čest je i komorbiditet s drugim poremećajima.

U terapiji se koriste intervencije koje provode stručnjaci različitih profila: edukacijski rehabilitatori, logopedi, radni terapeuti, itd. Potrebne su i kontrole dječjeg psihijatra, kao i liječenje komorbiditeta, dakle, pristup je multidisciplinaran. Od velike važnosti je i suradnja s roditeljima, kao i s njihovim udrugama. Različite struke trebaju međusobno surađivati i poštivati se, na dobrobit djece i obitelji. Rano otkrivanje i rana intervencija predstavljaju imperativ na ovom području. Potrebna je koordinacija nadležnih ministarstava u formiranju pet dijagnostičkih centara unutar postojećeg zdravstvenog sustava za dijagnosticiranje poremećaja iz spektra autizma kod djece u dobi od 0 do 7 godina. Nakon njihovog osnivanja slijedi koordinacija različitih stručnjaka u pružanju intervencije.

ETIČKA PROMIŠLJANJA O RANOJ DIJAGNOSTICI POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA, RAZINA 1 – ASPERGEROV SINDROM

Nataša Dolović

Angerona – edukacijsko-rehabilitacijska privatna praksa, Čakovec

U dijagnostici poremećaja iz spektra autizma (PSA) razine 1 (Aspergerova sindroma), iskustvo kliničara jedna je od presudnih značajki hoće li simptomatologija biti prepoznata, krivo dijagnosticirana ili čak neprepoznata. Što je dijete mlađe, vjerojatnost lažno pozitivnih dijagnoza je vjerojatnija zbog čitavog niza razloga, a najvažniji je razvojna individualna posebnost u širokom spektru vještina i sposobnosti za koje se još uvijek ostavlja dovoljno prostora da dijete dosegne u odnosu na očekivani razvoj. Tek u dobi nakon pete godine stručnjaci će se lakše složiti oko dijagnoze PSA razine 1.

Međutim, iskustvo je pokazalo da je roditelj vrlo često zabrinut i prvi će primijetiti da dijete ne doseže očekivane razvojne razine već u dobi od 3 godine bez obzira na, vrlo često, iznadprosječne verbalne sposobnosti. No, isto tako, s druge strane, ako se i izrazi sumnja na eventualnu simptomatologiju PSA, ima roditelja koji će tražiti druga mišljenja koja će ići u smjeru da je s djetetom sve u granicama očekivanog. Ti isti roditelji, vraćaju se kroz par godina s jako izraženim simptomima PSA u djece te najčešće s problemima u ponašanju.

Kvaliteta socijalnog reciprociteta, neobičnost komunikacijskih obrazaca, kao i prisutnost stereotipnih oblika ponašanja zasigurno moraju biti znakovi za pomniju opservaciju, uključivanje u ranointerventne programe te prije svega adekvatnu edukaciju roditelja. Etička promišljanja opravdanosti izricanja sumnje na PSA razine 1 tema su ove prezentacije koja želi naglasiti važnost rane intervencije u odnosu na razvojni ishod, nasuprot neprepoznavanju ili krivom usmjeravanju roditeljskih odnosa spram svojeg djeteta.

KABINET ZA POREMEĆAJE IZ SPEKTRA AUTIZMA CENTRA ZA REHABILITACIJU ERF-A

Ivana Jandroković, Jasmina Frey Škrinjar

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Kabinet za poremećaje iz spektra autizma (PSA), prema DSM V, jedan je od 12 kabineta Centra za rehabilitaciju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Centar djeluje kao nastavna i klinička jedinica Fakulteta. Djelatnost Kabineta uključuje dijagnostiku poremećaja iz spektra autizma, stručnu savjetodavnu podršku roditeljima, procjenu potreba djece i odraslih sa PSA-om i njihovih obitelji te savjetovanje stručnjaka iz ustanova u koje su uključeni korisnici sa PSA-om.

Cilj rada je dati uvid, unutar resursa koje kabinet ima, u profil korisnika koji dolaze. Prvi dio rada bavi se statističkim presjekom broja usluga koje je kabinet pružio u zadnjih sedam godina, pojedinačno za svaku uslugu. Ti pokazatelji uspoređeni su s onima iz perioda od 1997. do 2010. Drugi dio rada daje uvid u razvojni profil korisnika. Podaci su prikupljeni na uzorku od 600 korisnika u periodu od 2010. do 2017.

Ovim radom prikazat će se neki epidemiološki pokazatelji broja dijagnosticirane djece u zadnjih sedam godina, kao i prosječna kronološka dob u kojoj se danas djeca sa sumnjom na PSA dijagnosticiraju. Ostale epidemiološke karakteristike koje uključuju razvojni profil korisnika kabineta odnose se na spol, mjesto rođenja korisnika, broj korisnika koji je prije same dijagnostike bio uključen u jedan od programa rane intervencije, razinu uključenosti u odgojno-obrazovni sustav te s kojim inicijalnim dijagnozama korisnici dolaze u centar na dijagnostiku. Svi podaci uspoređeni su s podacima o radu kabineta od 1997. do 2010.

Krajnji cilj ovog rada je naglasiti nužnost konačnog uspostavljanja i koherentan plan razvoja zdravstvene, socijalne i obrazovne politike u području sustava podrške djeci sa PSA-om i njihovih obitelji da bi se ostvarili ciljevi postavljeni prema načelima politike izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom.

SLJEPOĆA I/ILI POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA

Ida Poljan, Kristina Jambrešić

Centar za odgoj i obrazovanje Vinko Bek, Zagreb

Kao stručnjaci u radu s djecom oštećena vida istaknuli bismo problematiku dijagnosticiranja PAS-a kod slijepe djece. S obzirom na prikaz prevalencije PAS-a kongenitalno slijepe djece iz međunarodnih znanstvenih istraživanja i dobrih primjera prakse u dijagnosticiranju koji su proizašli iz toga, nameće se potreba za pronalaženjem dijagnostičkih kriterija u Republici Hrvatskoj kako bi se djeci omogućila prema potrebama usmjerena re/habilitacija, ali i podrška roditeljima u razumijevanju djetetovih potreba.

Kongenitalna sljepoća značajno povećava rizik za poremećaje razvoja. Prisutno je općenito kašnjenje u psihomotoričkom razvoju. Znatan dio djece koja su rođena slijepa manifestiraju PAS ili imaju značajne poteškoće koje sliče autizmu: poteškoće u socijalnoj interakciji (nemogućnost kontakta očima, poteškoće u neverbalnom ponašanju koje regulira odnos s drugima, nedostatak socijalne ili emocionalne uzajamnosti, nerazumijevanje okoline); stereotipan, repetitivan govor ili osobit jezik; otežan razvoj združene pažnje; pasivnost, manirizmi/blindizmi, kruti obrasci ponašanja, zaokupljenost nevažnim dijelovima predmeta, poremećaj senzorne integracije. Norveška studija (Brandsburg, 1993.) pokazuje da će 20-25 % populacije kongenitalno slijepe djece imati ove poteškoće, dok 50 % kongenitalno slijepe djece sa 6 godina ima prosječan razvoj.

U našim nalazima i mišljenjima (na osnovu Skale procjene norveškog multidisciplinarnog tima Resursnih centara Tambartun i Huseby, revidirana verzija iz 2012. g.) ukazujemo na perzistirajuća ponašanja pojedinog djeteta koja se mogu dijagnosticirati kao PAS ili specifične teškoće komunikacije. Upućujemo na dječjeg psihijatra, neuropedijatra, Centar za rehabilitaciju ERF-a. Ponekad se uvaži opis ponašanja (autistične crte), ali se najčešće ne postavlja dijagnoza i npr. ne uvrštava kao razvojna teškoća kod vještačenja, ne respektira pri odluci o obliku školovanja. Postoji tendencija da se PAS kod slijepe pa čak i slabovidne djece smatra ponašanjem koje nužno ide uz oštećenje vida.

Potrebno je povezivanje stručnjaka i znanja s područja sljepoće i autizma te izrada i provođenje primjerenih intervencija/programa za djecu s tim teškoćama.

IZAZOVI U PROCJENI I DIJAGNOSTICI DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Snježana Seitz, Ana Validžić Požgaj, Marijana Konkoli Zdešić

Dnevni centar za rehabilitaciju djece i mladeži Mali dom – Zagreb

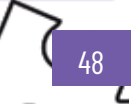
Dnevni centar Mali dom – Zagreb je ustanova koja, osim programa svakodnevne (re)habilitacije djece s višestrukim razvojnim teškoćama, programa rane intervencije djece od rođenja do treće godine života, provodi i različite stručne procjene. Procjena po kojoj je Mali dom poznat je svakako procjena funkcionalnog vida.

Pod terminom funkcionalni vid podrazumijevamo onaj vid koji se koristi za planiranje i izvođenje zadataka, a procjena funkcionalnog vida se odnosi na procjenu sposobnosti i načina korištenja vida u različitim situacijama i aktivnostima. Tijekom procjene funkcionalnog vida utvrđuju se vidne funkcije te kako osoba koristi svoj vid u određenim situacijama. Rezultati procjene pomažu u donošenju diferencijalne dijagnoze između oštećenja vida uzrokovanih problemima na oku ili na mozgu te između problema uzrokovanih vidom ili teškoćama u nekom drugom području.

Posljednjih 10 godina Mali dom – Zagreb vodi evidenciju broja procjene djece iz cijele Hrvatske, a zadnjih 5 godina se brojka obrađene djece kreće od 450 do 500 godišnje. S obzirom da Mali dom – Zagreb vodi statističku obradu vezano uz upućivanje djece na procjenu, a poglavito procjenu funkcionalnog vida, dobiveni su podatci da je najveći broj upućivanja u proteklih pet godina od strane neuropedijatra i oftalmologa. Najčešće djeca upućena od strane navedenih stručnjaka dolaze u svrhu utvrđivanja statusa funkcionalnog vida, odnosno pod sumnjom na postojanje oštećenja vida. Kod određenog broja djece tijekom procjene funkcionalnog vida se ne detektiraju teškoće u navedenom području, iako su upućeni na procjenu pod sumnjom na postojanje poteškoća u vizualnom funkcioniranju. Kroz nastavak procjene u Centru se tijekom daljnje edukacijsko-rehabilitacijske procjene uočavaju poteškoće i obilježja vezana uz poremećaje iz spektra autizma. Prateći statistiku, broj takve djece je u porastu, odnosno sve češće se u naš centar upućuju djeca na procjenu funkcionalnog vida, a ustanovi se navedena problematika. Postavlja se pitanje na koji način osnažiti tim kako bi mogao pružiti kvalitetnu podršku tijekom procjene i osnažiti roditelje.

Uključivanje u predškolski sustav

POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA – PUT OD VRTIĆA DO ŠKOLE

Martina Burazer¹, Jasminka Čavuzić Čajko²

¹ Dječji vrtić Trešnjevka, Zagreb, ² Dječji vrtić Maksimir, Zagreb

Rad u dječjem vrtiću pruža mogućnost ranog uočavanja razvojnih odstupanja u dobi kada je moguća i potrebna rana intervencija. Pravovremenim reagiranjem te pružanjem kontinuirane podrške, savjetodavno-terapijskim radom s roditeljima, edukacijom i senzibilizacijom odgojitelja postiže se veliki napredak u svim razvojnim domenama djece.

U ovom će radu biti prikazan proces prepoznavanja djece s poremećajem iz spektra autizma (PSA) te sama intervencija. Na primjeru dvojice dječaka blizanaca s poremećajem iz spektra autizma u vremenskom periodu od njihove treće godine života pa do polaska u školu prikazat će se izazovi i proces uključivanja u redoviti odgojno-obrazovni program, kao i važnost povezivanja svih stručnjaka koji rade s djecom te usklađenost rehabilitacijskih postupaka. Također, prikazat će se oblici podrške djeci i njihovim roditeljima. U dobi od tri godine dječaci nisu imali razvijenu združenu pažnju, komunikacijske funkcije ni komunikacijska sredstva. Obilježja ponašanja, interesa i cjelokupnog razvoja pokazivala su obilježja djece s poremećajem iz spektra autizma (razvojni profil pokazivao je usporen razvoj u svim ispitivanim sposobnostima, s najvećim odstupanjem u području socijalne komunikacije i interesa). Nakon razvojne procjene dječacima je osigurana kontinuirana stručna potpora u vrtiću i obitelji te su redovito provedena kontrolna testiranja. U vrijeme polaska u školu kod dječaka je zabilježen napredak u svim razvojnim domenama, od komunikacije i jezično-govornog razvoja pa do ponašanja i interesa, te su dječaci sada polaznici redovne osnovne škole uz podršku pomagača i individualizirani program.

Navedeno ukazuje na to koliko je važno pravovremeno uočiti razvojno kašnjenje, povezati i uskladiti pružatelje usluga rane intervencije te međusobno surađivati na dobrobiti djece i njihovih obitelji.

REFLEKSIJE – STRUČNA PODRŠKA ODGOJITELJIMA U RADU S DJECOM S RAZVOJNIM TEŠKOĆAMA

Ines Čukelj¹, Sanela Poljak²

¹ Centar Claritudo, Solin, ² Dječji vrtić Radost, Split

Refleksija je proces revidiranja profesionalnog iskustva kako bi ga se opisalo, analiziralo i evaluiralo (Reid, 1993.). Kad zajednički, uz stručnu podršku edukacijskih rehabilitatora i logopeda, raspravljaju o aktualnim problemima, teorijama i strategijama uz dokumentiranje osobnog iskustva, odgojitelji mogu postati pokretačka sila promjena: postaju svjesni vrijednosti na kojima temelje svoj rad i stalno ih preispituju, uzimaju u obzir institucionalni i kulturalni kontekst u kojem se odvija obrazovni proces, brinu za vlastito profesionalno napredovanje i usavršavanje (Zeichner i Liston, 1996; prema Čudina-Obradović, 2008).

U nedostatku edukacijskog rehabilitatora u stručnom timu, Dječji vrtić Cvrčak koristi stručnu podršku vanjskih članova – edukacijskih rehabilitatora. Nakon tri provedene radionice u kojima su odgojitelji upoznati s vrstama, metodama i strategijama rada s djecom s razvojnim teškoćama, jednom mjesečno se provode refleksije s manjim skupinama odgojitelja. Snimaju se djeca s razvojnim teškoćama u različitim situacijama u vrtiću (afirmativna, kao i nepoželjna ponašanja), a edukacijski rehabilitatori metodički obrađuju prikazane situacije, predlažu moguće primjerene strategije i tako zajednički, sa stručnim timom i odgojiteljima, pokušavaju riješiti problem. Na taj način i odgojitelji aktivno sudjeluju u kreiranju primjerenih programskih sadržaja za djecu s razvojnim teškoćama, prepoznaju određena ponašanja i probleme tako da ih mogu uspješno preusmjeriti, smanjiti ili ukloniti. Na taj način jačaju i svoje profesionalne kompetencije. Suradnja traje već dvije godine. Do danas je opservirano i evaluirano 20 djece. Roditelji su upoznati s projektom i dali su pristanak za snimanje djece u različitim situacijama u skupini ili kroz opisni prikaz. U radu je prikazana i anketa namijenjena odgojiteljima koja ukazuje na pozitivne rezultate i vrijednosti provedenog projekta.

PODRŠKA UKLJUČIVANJU DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U REDOVNE VRTIĆE

Minja Jeić

Dječji vrtić Vrbik, Zagreb

Projekt „Podrška uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovne vrtiće u Hrvatskoj” namijenjen je prvenstveno djeci s teškoćama u razvoju i njihovim obiteljima te poboljšanju njihova položaja u društvu, kao i obrazovanju vrtićkih odgojitelja i pomagača. Proveden je u okviru IPA programa Europske unije za Hrvatsku, a pripada skupini projekata „Integracija skupina u nepovoljnom položaju u redoviti obrazovni sustav”. Projekt je trajao 18 mjeseci: u periodu od 22. kolovoza 2013. do 21. veljače 2015. godine. Nositelj projekta je Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu (HURID), dok su partneri na projektu Dječji vrtić „Grigor Vitez” iz Splita i Dječji vrtić „Vrbik” iz Zagreba te Udruga odgajatelja „Krijesnice” iz Čakovca, u ulozi supervizora.

Opći cilj ovog projekta bio je unaprijediti sustav podrške za djecu s teškoćama u razvoju u predškolskom sustavu, što se postiglo kroz ostvarivanje specifičnih ciljeva: unapređenje profesionalnih vještina odgojitelja u radu s djecom, roditeljima i pomagačima, unapređenje profesionalnih kompetencija pomagača, osnaživanje obitelji te senzibilizacija javnosti i širenje ideje o zajedničkom odrastanju sve djece. Provedba je ostvarena kreiranjem te implementacijom edukacijskih modula za odgojitelje i pomagače, stvaranjem mobilnih timova, izdavanjem priručnika za pružanje podrške u ustanovama ranog i predškolskog odgoja pri uključivanju djece s teškoćama u razvoju te završnom konferencijom.

Sve edukacijske module prošli su odgojitelji matičnih vrtića (Zagreb i Split) te implementacijskih vrtića (Zadar i Karlovac). Projekt i edukacijski moduli prezentirani su na nekoliko hrvatskih konferencija te na međunarodnim konferencijama (Mađarska, Slovenija) i uvijek su rezultirali velikim interesom i pozivima za edukaciju. Vrijednost modula prepoznao je i Grad Zagreb koji je preko HURID-a podržao šest trodnevnih edukacija za 120 odgojitelja i stručnih timova vrtića Grada Zagreba. Agencija za odgoj i obrazovanje prepoznala je vrijednost projekta te organizira jednodnevne i dvodnevne stručne skupove za odgojitelje i stručne suradnike na razini nekoliko županija. Sa senzibilizacijskim radionicama pozivani smo u Stručno-razvojne centre (SRC): SRC za provedbu inkluzivnog pristupa uključivanju djece s teškoćama Dječjeg vrtića Sopot te SRC za podršku roditeljstvu i program Rastimo zajedno Dječjeg vrtića Radost.

ODGOJITELJ KAO PODRŠKA DJECI S RAZVOJNIM TEŠKOĆAMA U REDOVNOM VRTIĆU

Petra Popović

Dječji vrtić Vrbič, Zagreb

Vrtić kao okolina za provođenje inkluzivne prakse zahtijeva stalna promišljanja, promjene te prilagođavanja tako da bude mjesto koje odgovara svakom djetetu. Velik dio odgovornosti za osiguravanje ovih uvjeta leži na odgojno-obrazovnim radnicima, a u najvećem broju su to upravo odgojitelji od kojih se očekuje da imaju pozitivan stav prema inkluzivnom odgoju i obrazovanju, kao i vještine i znanja za prepoznavanje, uvažavanje i poticanje individualnih potreba djece.

Jedan od temelja za stvaranje radionica za podršku odgojiteljima u okviru projekta "Podrška uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovne vrtiće u Hrvatskoj" bila je uočena potreba za stručnom podrškom odgojiteljima kako bi stekli znanja i vještine u radu s djecom s teškoćama. Stoga je cilj bio razviti edukacijski modul oblikovan po načelima iskustvenog učenja. Razvijene su dvije vrste radionica: senzibilizacijske radionice važne za stvaranje inkluzivne atmosfere u vrtiću te radionice koje jačaju stručne kompetencije odgojitelja.

No osim navedene podrške, odgojiteljima je često potrebna podrška u primjeni stečenih znanja i vještina te u njihovom nadograđivanju. Jedan od modela podrške također je i uvođenje dodatnog odgojitelja kao podrške djetetu s teškoćama. Ovaj oblik podrške također je i izazov za sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa jer zahtijeva pronalaženje odgovarajućeg modela i načina rada odgojitelja kako bi se maksimalno ostvarili inkluzivni uvjeti rada. Vodeći se činjenicom da je svako dijete individua za sebe i zahtijeva individualizirani pristup, potrebno je osigurati i model rada odgojitelja koji je unutar svake skupine prilagođen trenutnim potrebama djeteta.

U Dječjem vrtiću Vrbič osigurali smo odgojiteljima kontinuiranu podršku kroz redovite mjesečne sastanke na kojima se definiraju navedeni načini i modeli rada, ciljevi za svako pojedino dijete na temelju njihovih razvojnih profila te se kontinuirano dokumentira i prati njihovo ostvarenje. Osim toga, važan dio osnaživanja odgojitelja je i podrška koju odgojitelji pružaju jedni drugima razmjenom osobnih iskustava.

Pružajući podršku odgojiteljima mijenjamo kulturu vrtića u cijelosti jer podrška odgojiteljima doprinosi mijenjanju same odgojno-obrazovne prakse i cjeloživotnom učenju svih sudionika procesa.

INKLUZIJA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI PREMA MIŠLJENJIMA STRUČNJAKA

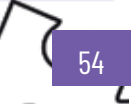
Esmeralda Sunko, Toni Maglica, Ana Zujčić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Razina kvalitete života obitelji djece s teškoćama u razvoju u inkluzivnom društvu recipročna je kvaliteti društvene zajednice, stoga je važno koja mišljenja imaju stručnjaci koji pružaju socijalne usluge ili rade u ustanovama ranog i predškolskog odgoja. Istraživanje je provedeno u mjestima i gradovima Splitsko-dalmatinske županije s ciljem ispitivanja mišljenja o kvaliteti života obitelji djece s teškoćama u razvoju i njihovoj interakciji sa zajednicom. U istraživanju je sudjelovalo 100 ispitanika koji su u svom profesionalnom radu pružali usluge ili sudjelovali u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi s poremećajem iz spektra autizma. Od ukupnog broja ispitanika, 51 ispitanik (51 %) je zaposlenik u ustanovama ranog i predškolskog odgoja, a 49 (49 %) su zaposlenici Centara za odgoj i obrazovanje koji pružaju usluge iz područja socijalne skrbi djeci rane i predškolske dobi. Najviše je ispitanika 36 (36 %) s radnim stažem manjim od 10 godina, a najmanje ispitanika 6 (6 %) pripada skupini s radnim stažem od 31 do 40 godina.

U skladu s dosadašnjim sličnim istraživanjima, rezultati pokazuju da ispitanici smatraju najvažnijom podršku obiteljima djece s teškoćama u razvoju od strane zajednice i stručnjaka, kao i kvalitetu interakcije sa zajednicom. Smatraju osobito važnim općenito zdravlje djeteta i kvalitetu unutarobiteljskih odnosa.

O uslugama rane intervencije upoznata je većina ispitanika i smatraju da ona poboljšava kvalitetu života obitelji djece s teškoćama u razvoju, ali da nema dovoljno stručnjaka za provedbu. Ispitanici ne smatraju dugotrajnim proces ostvarivanja nekih socijalnih prava za djecu s teškoćama u razvoju i ne smatraju financijsko blagostanje značajnim za kvalitetu života obitelji.

Oblici podrške

MARTE MEO KAO KONTEKSTUALNA POTPORA DJETETU S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA U PREVLAĐAVANJU TEŠKOĆA U KOMUNIKACIJI

Janja Jukić

Dječji vrtić Kolibri, Zagreb

U radu se prezentira primjena Marte Meo prirodnog programa potpore djetetu s poremećajem iz spektra autizma u prevladavanju teškoća u komunikaciji. Programom se pokreću djetetove snage te unapređuje suradnja svih sudionika u praksi. Naše iskustvo metode pokazuje da Marte Meo situacijski podržava i potiče komunikacijske potencijale djeteta te da afirmira interakciju svih sudionika procesa – djece i odraslih, unutar vrtićkog konteksta. Primjenom postupaka koje je Marija Aarts, nizozemska socijalna pedagoginja, razložila na sastavne elemente koji se temelje na zakonitostima intuitivnog didaktičkog roditeljskog ponašanja angažiraju se postojeći djetetovi potencijali. Prihvatanjem postojećeg razvojnog stanja te zainteresiranim promatranjem interakcije djeteta, metodom prepoznavanja dobrog unutar istog se stvara situacijsko polazište interaktivnog pristupa djetetu te iniciraju raspoložive sposobnosti komuniciranja djeteta.

U interakciji s djetetom odgojitelj – Marte Meo praktičar svjesno implementira Marte Meo elemente podržavanjem trenutnog interesa djeteta gradeći situacije združene pažnje, prihvatanja i povjerenja. Strpljivim očekivanjem djetetove inicijative bez požurivanja pokazuje se interes i očekivanje za njegovim sudjelovanjem. Potvrđivanje inicijative djeteta presudna je sastavnica zajedničkog situacijskog iskustva koje pokreće izgradnju njegovih potencijalnih snaga komuniciranja s okolinom. Spoznaje situacijskog konteksta postaju pretpostavkom u planiranju koraka podrške djetetovoj spontanoj participaciji te planiranim strukturiranim aktivnostima. Planirana implementacija procesnih spoznaja zahtijeva istovremenu spremnost na potencijalno odstupanje od istih uslijed situacijskog zahtjeva za promjenom očekivanja. Početna inicijativa djeteta postupno se nadograđuje inicijativom odgojitelja praktičara, a rezultira dinamičnom kulturom odnosa timskog osnaživanja odraslih koja se ogleda u kreiranju autentičnih strategija podrške. Dobrobit prirodnog razvojno-podupirućeg dijaloga je u ohrabivanju korištenja svojih vlastitih snaga s ciljem unapređenja razvoja djeteta, obitelji i stručnih osoba te poticanja razvoja novih vještina komuniciranja u svakodnevnim interakcijama.

NEUROFEEDBACK KAO INTERVENCIJA PRI POBOLJŠANJU SOCIJALNIH VJEŠTINA KOD POREMEĆAJA IZ AUTISTIČNOG SPEKTRA

Vlatka Kovač, Katarina Dodig-Čurković, Marina Bježančević, Petra Horvat

Klinički bolnički centar Osijek

Neurofeedback je tretman koji se temelji na operantnom kondicioniranju moždanih električnih oscilacija. Koristi se kao dodatna metoda u tretmanu djece s poremećajem iz spektra autizma.

Kroz rad će biti prikazano višegodišnje iskustvo Zavoda za dječju i adolescentnu psihijatriju Kliničkog bolničkog centra Osijek o indikacijama, učincima i korisnosti neurofeedback terapije kod poremećaja iz spektra autizma.

ZNANSTVENO UTEMELJENA, OBJEKTIVNA, FUNKCIONALNO USMJERENA PRAKSA MJERLJIVOG UTJECAJA NA POBOLJŠANJE KVALITETE ŽIVOTA

Silvija Pucko¹, Rea Vuksan²

¹ Međimurska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – MURID, Čakovec, ² ABA, Edukacija, Zagreb

MURID je organizacija civilnog društva s vizijom omogućavanja brze, lako dostupne, stručne, učinkovite i obiteljski usmjerene podrške djeci s razvojnim i socijalnim rizicima. Od 150 tjednih korisnika više od 50 % njih su djeca s poremećajem iz spektra autizma.

Rehabilitacijska znanost i praksa još uvijek nisu u potpunosti sinergiji te se znanstvena utemeljenost u Hrvatskoj ne postavlja uvijek kao preduvjet u terapijskom pristupu i radu.

Rana intervencija kao najmlađa socijalna usluga trenutačno se provodi među uslugama državnih, civilnih i privatnih pružatelja usluga bez standardiziranih kompetencija i dozvola te očekivanih mjerljivih ishoda tretmana. Rana intervencija za djecu s poremećajem iz spektra autizma zahtijeva timski pristup, rad s djetetom i obitelji u prirodnoj okolini te usmjeren, sustavni i intenzivni pristup. Svaki terapijski sat je neprocjenjiv te iziskuje maksimalnu objektivizaciju ciljeva i konkretnu evaluaciju standarda kvalitete organizacije.

MURID kroz svoju misiju i etički standard postavlja preduvjet probira i implementaciju znanstveno učinkovitih programa te je na temelju toga cijeli stručni tim kroz dvije godine sustavno educiran i superviziran od strane BCBA supervizora. Praćenjem svjetskih standarda kvalitete i višegodišnjih evaluacijskih izvješća, ABA je definirana kao jedini znanstveno utemeljen i učinkovit pristup u radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma te kao takav stvara temelj za stvaranje standarda kvalitete rada MURID-a.

Kultura rada MURID-a je objektivna, funkcionalno usmjerena i mjerljivo evaluirana praksa van subjektivnih dojmova. Temelji se na neprekidnom usavršavanju radnih kompetencija koje traže trajno učenje, posvećenost i individualnu primjenu, što će se prikazati ovim izlaganjem.

ŠTO ZNANOST KAŽE O NEUROFEEDBACK METODI KOD POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA?

Ana Šečić, Martina Starčević Perica

Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice, Zagreb

Posljednih nekoliko godina poremećaj iz spektra autizma izaziva veliko zanimanje znanstvenika, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Učestalost ovoga poremećaja veća je od 1:100 djece (National Society for Children and Adults with Autism). Jedan od terapijskih postupka spominjan u novijim istraživanjima je neurofeedback. Neurofeedback je kompjuterizirana metoda praćenja i davanja povratne informacije o električnoj aktivnosti mozga (elektroencefalografija - EEG). Različiti razvojni poremećaji su praćeni abnormalnim obrascima kortikalne aktivnosti. Neurofeedback koristi povratnu informaciju iz elektroencefalograma (EEG) kako bi pokazao aktualno stanje s ciljem daljnjeg treninga kako bi se postigla kontrola nad kortikalnom električnom aktivnosti. Samoregulacija kortikalne moždane aktivnosti postiže se preko procesa operantnog učenja.

Početkom 2001. godine krovna organizacija Association for Applied Psychophysiology and Biofeedback (AAPB) razvija službeni standard vezan za metodologiju istraživanja iz područja neurofeedbacka rangirajući razinu učinkovitosti prema područjima na pet razina (prva razina: nedovoljno empirijskih dokaza, peta razina: efikasno i specifično). Najniži rang ne odražava slabu efikasnost terapije, već se navodi da nema dovoljno istraživanja da bi se izveli primjereni empirijski zaključci. Upravo iz tog razloga sve je veći broj istraživanja na ovom području.

Cilj ovog rada je prikazati pregled znanstvenih istraživanja u proteklih pet godina koja su publicirana u bazama podataka PubMed, EBSCOhost i HRČAK. Korištene ključne riječi za pretraživanje dostupne literature bile su: neurofeedback i autizam (na engleskom jeziku *neurofeedback and autism*). Analiza je pokazala su da su rezultati uključenih znanstvenih istraživanja proturječni te da je potreban daljnji razvoj metoda istraživanja u ovom području (uključivanje više double-blind istraživanja), kao i povećanje veličina i randomizacija u strukturiranju uzoraka. Autori ovoga rada istaknut će dileme vezane uz pravnu osnovu i kompetencije različitih profila stručnjaka. Odgovornost svakog pojedinca je pružanje znanstveno utemeljene stručne podrške.

UTJECAJ VRŠNJAČKI VOĐENE INTERVENCIJE KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA U REDOVNOM VRTIĆU

Helena Vrhovec Pošta, Natalija Vrbas, Martina Brekalo

Dječji vrtić Bajka, Zagreb

Istraživanja pokazuju kako djeca s poremećajem iz spektra autizma koja polaze redovne vrtiće imaju teškoće u socijalnoj komunikaciji i socijalnoj interakciji s djecom tipičnog razvoja tijekom igre i slobodnih aktivnosti. Cilj rada je prikazati utjecaj vršnjački vođene intervencije na učestalost i trajanje socijalnih interakcija između vršnjaka tipičnog razvoja i djece s poremećajem iz spektra autizma tijekom strukturirane igre u redovnom vrtiću. Vršnjački vođena intervencija je metoda koja uključuje odabir i podučavanja vršnjaka specifičnim vještinama za interakciju s djecom s poremećajem iz spektra autizma s ciljem smanjivanja podrške odrasle osobe. Tijekom intervencije sudjeluje troje djece s poremećajem iz spektra autizma koji su uključeni u poseban program za djecu s poremećajem iz spektra autizma u redovnom vrtiću i troje vršnjaka tipičnog razvoja iz redovnih skupina. Provodi se u prirodnom vrtićkom okruženju. Intervencija je praćena video-snimanjem te su analizirani video-zapisi. Kvantitativno je prikazana učestalost iniciranja interakcije vršnjaka tipičnog razvoja prema djetetu s poremećajem iz spektra autizma, odgovaranja djeteta s poremećajem iz spektra autizma na iniciranje interakcije vršnjaka te trajanje njihove interakcije u strukturiranoj igri. Rezultati pokazuju da s planiranim i redovitim provođenjem vršnjački vođene intervencije raste broj socijalnih interakcija te se produljuje trajanje istih. Pozitivan utjecaj vršnjački vođene intervencije na interakciju djece s poremećajem iz spektra autizma i vršnjaka tipičnog razvoja može biti učinkovita metoda za poboljšanje kvalitete interakcije u svim inkluzivnim okruženjima.

POUČAVANJE RODITELJA IMPLEMENTACIJI KOMUNIKACIJSKOG SUSTAVA PUTEM RAZMJENE SLIKA (PECS) KOD DJETETA S TEŠKOĆAMA U PODRUČJU SOCIJALNE KOMUNIKACIJE

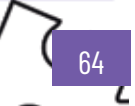
Sanda Vrljićak, Ana-Marija Borić

Dječji vrtić Bajka, Zagreb

U sklopu rane intervencije kod djece s razvojnim kašnjenjima u Dječjem vrtiću Bajka, rehabilitatorica i logopedinja u individualni savjetodavno-tretmanski rad uključuju roditelje i djecu s ciljem edukacije roditelja u primjeni tehnika poticanja djetetovih vještina u različitim razvojnim područjima u svakodnevnom djetetovom životu. Fokus rada je stavljen na područja od velike važnosti za djetetovo funkcioniranje u prirodnoj okolini: komunikacijske vještine, igru te jezično razumijevanje.

U izlaganju ćemo predstaviti poučavanje majke implementaciji komunikacijskog sustava putem razmjene slika (PECS) kod svog dvoipolgodišnjeg djeteta s teškoćama socijalne komunikacije. Za vrijeme intervencije dijete je pohađalo redovni vrtićki program i logopedске vježbe izvan vrtića dvaput tjedno. U prvoj fazi intervencije, tijekom pet susreta, roditelj je prošao edukaciju u simuliranoj okolini te je kasnije evaluirana generalizacija naučene tehnike s djetetom. Edukacija roditelja je rađena prema BST (Behavioral skills training) modelu koji se koristi u biheavioralnim intervencijama, a sastoji se od četiri komponente: 1) verbalne upute, 2) demonstracije, 3) uvježbavanja i 4) povratne informacije. Nakon što roditelju opiše tehniku kojoj ga želi poučiti, terapeut demonstrira pravilnu primjenu tehnike. Nakon demonstracije, roditelj dobije priliku sam isprobati tehniku uz opažanje terapeuta. U zadnjem koraku terapeut daje povratnu informaciju roditelju o uspješno izvedenim koracima te onima koje je potrebno korigirati. Nakon toga roditelj ima priliku uvježbavati tehniku te se postupak treće i četvrte komponente ponavlja dok roditelj ne usvoji pravilno izvođenje tehnike. U svrhu praćenja napretka roditelja izrađena je lista koraka za pravilnu implementaciju PECS-a. Nakon što je u simuliranoj okolini majka usvojila pravilnu implementaciju prve tri faze PECS-a, počela je faza generalizacije – implementacija PECS-a s djetetom. Za vrijeme ove faze bilježen je i napredak djeteta. Rezultati napretka majke su prikazani kroz postotak uspješno savladanih koraka implementacije PECS-a. Rezultati napretka djeteta prikazani su kroz postotak samostalnih razmjena slika s roditeljem. Rezultati intervencije su pokazali napredak roditelja i djeteta u relativno kratkom vremenskom razdoblju, što se može objasniti povećanim brojem prilika za uvježbavanje nove vještine u prirodnoj djetetovoj sredini. Također, metoda mjerenja napretka roditelja raščlambom poučavane tehnike na manje korake pokazala se kao objektivan pokazatelj uspješnosti primijenjene intervencije te korisnom za roditelja u samom procesu usvajanja tehnike.

Učinkovitost rane intervencije

PROCJENA I INTERVENCIJA KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA I POREMEĆAJIMA SOCIJALNE KOMUNIKACIJE

Jasminka Čavuzić Čajko¹, Lana Kologranić Belić²

¹ Dječji vrtić Maksimir, Zagreb, ² Poliklinika SUVAG, Zagreb

U svojoj praksi svjedoci smo trenda povećanja broja djece s poremećajem iz spektra autizma (PSA) i poremećajima socijalne komunikacije (PSK). Nerijetko se vode rasprave o činjenici što je doprinijelo toj situaciji – čimbenici rizika za pojavu razvojnih poremećaja, rana i bolja diferencijalna dijagnostika ili oboje. Posljednjih desetak godina, dijagnostički instrumenti koji olakšavaju logopedsku procjenu su standardizirani, a samim time diferencijalna dijagnostika postaje preciznija. Sukladno tome, porastao je i broj stručnjaka koji se bave navedenom problematikom te broj različitih intervencija u radu s djecom sa PSA-om i PSK-om. U svijetu se velika pažnja pridaje evaluaciji logopedске intervencije i evaluaciji ciljeva prilikom logopedске terapije. Zasićeni velikim brojem različitih intervencija za djecu sa PSA-om i PSK-om, zahvaljujući kojima dijete ostvaruje napredak u komunikacijskom i jezičnom statusu, znanstvenici redovito evaluiraju uspješnost istih (National Standard Report, 2015).

Cilj je rada ispitati postojanje razlika u učestalosti korištenja mjernih instrumenata prilikom procjene komunikacijskog i jezičnog statusa djece sa PSA-om i PSK-om, učestalosti korištenja znanstveno utemeljenih, znanstveno neutemeljenih i intervencija u prodoru te učestalosti korištenja visokotehnoloških i niskotehnoloških sredstava u odnosu na godine iskustva logopeda, stupnja obrazovanja, regiju rada i ustanovu u kojoj rade. Uzorak čine logopedi s područja Republike Hrvatske, oba spola, različitih godina radnog iskustva i stupnja obrazovanja te ustanova u kojima rade.

JE LI VAŽNO KAKO SE INTERVENCIJA ZOVE ILI KOLIKO JE UČINKOVITA?

Jasmina Ivšac Pavliša, Klara Popčević, Monika Rosandić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U Hrvatskoj brojni oblici podrške za djecu s poremećajem iz spektra autizma (PSA) i poremećajem socijalne komunikacije (PSK) plijene pozornost roditelja, a i stručnjaka, često iz razloga što su naizgled vrlo atraktivni, dostupni, bombastičnog nazivlja, prepoznatljivi i/ili iz aspekta korisnika predstavljaju zabavu i ugodu. S obzirom na čestu zahtjevnost i dugoročnost rada s djecom sa PSA-om i PSK-om i stručnjaci su skloni biranju onih oblika podrške koji nisu fizički i mentalno zahtjevni za provedbu, a ponekad se odabire stručnjaka jednostavno može pripisati nekritičnosti.

Potpomognuta komunikacija kao pristup koji se u svijetu razvija u trajanju jednog prosječnog životnog vijeka se u nas koristi u fragmentima, kod samo određenih populacija (npr. motoričke teškoće) ili se često razumije na jedan uzak način koji ograničava njezinu učinkovitost. Potpomognuta komunikacija se ne može pohvaliti atraktivnim nazivljem, a od djece sa PSA-om i PSK-om i njihovih obitelji zahtijeva njezino razumijevanje i uporabu u svakodnevnim situacijama jer slijedi koncepte usvajanja komunikacije i jezika u značenjskom i prirodnom kontekstu.

U radu će se prikazati koliko se potpomognuta komunikacija koristi kao metoda rane intervencije temeljem podataka koji su prikupljeni u okviru programa „Izgradnja nacionalnih kapaciteta za primjenu potpomognute komunikacije (PK) kao metode rane intervencije za djecu od 0 do 8 godina s razvojnim odstupanjima/teškoćama“ koji je proveo Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u suradnji s Uredom UNICEF-a u Hrvatskoj. Nadalje, prikazat će se pristupi u okviru potpomognute komunikacije koji su zasnovani na modeliranju te će se kritički obrazložiti njihova učinkovitost kod djece sa PSA-om i PSK-om. Jedan od spomenutih principa, tzv. obogaćeni jezični unos se odnosi na strategiju kojom govorni jezik obogaćujemo slikama, pisanim tekstom, gestama, znakovima ili stvarnim predmetima. Istraživanja su pokazala da obogaćivanje jezičnog *inputa* pozitivno utječe na razvoj jezika i komunikacije. S obzirom da je riječ o *inputu* koji u nas nije sustavno istraživan, prikazat će se preliminarni podaci uporabe istog kod 10 djece sa PSA-om. Ujedno će se prikazati video-zapisi u kojima se koristi obogaćeni jezični unos te će se elaborirati uloga komunikacijskog partnera.

JEDAN ILI DVADESET SATI TJEDNO? – VAŽNOST RANOG I INTENZIVNOG ABA PROGRAMA KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA (PRIKAZ SLUČAJA)

Petra Marković, Martina Vrbanc

Međimurska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – MURID, Čakovec

U ovom se radu prikazuju rezultati provođenja individualiziranih edukacijsko-rehabilitacijskih programa dvoje djece predškolske dobi s poremećajem iz spektra autizma. Rezultati su dobiveni provedbom programa Primijenjene analize ponašanja (Applied Behavior Analysis - ABA).

Primijenjena analiza ponašanja je znanstveno utemeljena metoda intervencije za djecu s poremećajem iz spektra autizma (Bregman i Gerdtz, 1997; Rosenwasser i Axelrode, 2001; Simpson, 2001; Harris i sur., 2005). Podrazumijeva intenzivni strukturirani proces podučavanja mijenjanjem i prilagođavanjem okoline. Strategije za podučavanje novih vještina mogu uključivati podučavanje diskriminativnim nalogima (discrete trial teaching), podučavanje u prirodnom kontekstu (natural environment training), verbalno ponašanje (verbal behavior), tehniku za prevenciju i uklanjanje nepoželjnih oblika ponašanja.

U ovom izlaganju usporedit će se učinkovitost dvaju oblika ABA tretmana: individualni, 1:1 model u trajanju od jednog sata tjedno (manje intenzivan program) te model intenzivnog ABA programa u trajanju od dvadeset sati tjedno grupnog rada uz jedan sat individualnog rada. Rezultati pokazuju značajne promjene u usvajanju novih vještina pri uključivanju djece u rani, intenzivni ABA program. Ovi preliminarni rezultati predstavljaju poticaj za daljnje unapređenje i širu primjenu ranog intenzivnog ABA programa u svrhu efikasnije rane intervencije za djecu s poremećajem iz spektra autizma.

POTICANJE SOCIJALNIH VJEŠTINA U DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA – PREGLEDNI RAD

Tatjana Pejić Planinić

Centar za ranu razvojnu podršku, Mostar, BiH

Teškoće socijalne interakcije su ključne teškoće osoba s poremećajem iz spektra autizma (PSA) (American Psychiatric Association [APA], 2013). Ogledaju se u nerazumijevanju na neverbalnoj razini, slijeđenju pravila i vršnjačke uključenosti, uz usku povezanost komunikacije i ostalih vještina bitnih za razvoj i socijalnu uključenost.

Prikazom i analizom postojećih intervencija za poticanje socijalnih interakcija kod osoba sa PSA-om, pregled bilježi obilježja intervencija i definirane ishode: povećanje socijalne motivacije i uključenosti, odgovarajućeg socijalnog odgovora, smanjivanje nepoželjnog ponašanja (pojačavanje pozitivnog ponašanja) te promicanje generalizacije vještina (White i sur., 2007). Analizirane su bihevioralne, razvojne, sveobuhvatne te tehnološki potpomognute intervencije. Istraživanja intervencija praćena su problemom ograničenosti programa, vrste podrške, fokusiranosti na jednu ili dvije socijalne vještine, nedovoljne satnice intervencije, malog broja sudionika, raznolikosti sudionika u početnim mjerenjima (kognitivne razlike, bihevioralne razlike, razvojna dob) i instrumentima procjene. Zbog neravnoteže u odabiru i primjeni intervencija te broju ispitanika, rezultati koji definiraju generalizaciju vještina, kroz sveobuhvatne programe poticanja socijalnih interakcija često izostaju. Većina intervencija baziranih na bihevioralnom pristupu, u ranoj intervenciji, bilježe značajne promjene u prilog povećanju socijalne interakcije i imaju sličnosti u pristupima. Neposredan učinak je osnaživanje obiteljske i vršnjačke uključenosti, jačanje motiviranosti i samopoimanja te povećanje prilika za učenje i generalizaciju.

Iz dokaze učinkovitosti bihevioralnih intervencija, posebice rane intenzivne intervencije, potvrđena je poticajna uloga roditelja i obitelji te učinkovitost intervencija uz podršku vršnjaka, dok intervencije dizajnirane sveobuhvatno uključuju mogućnosti podučavanja u svakodnevnim aktivnostima i generalizaciju vještina izvan kabineta u realnim životnim situacijama. Uvidom u koristi i nedostatke istraživanja te intervencija, predložene su smjernice primjene intervencija i preporuke za buduća istraživanja.

ODABIR PRIORITETA U POSTAVLJANJU CILJEVA PODRŠKE DJETETU

Marija Repalust, Maja Baksa

Međimurska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – MURID, Čakovec

Prije same izrade programa podrške za dijete i obitelj, ključno je na temelju stručne procjene i procjene potreba obitelji odrediti koji su prioritetni ciljevi za određeno dijete. Tijekom sastanka s roditeljima definiraju se prijedlozi za prioritete u podučavanju. U ovom radu prikazana su dva slučaja djece različite dobi i kognitivnih sposobnosti uključenih u programe u MURID-u. Jedno je dijete bilo uključeno u poludnevni boravak (pet sati dnevno, dva dana u tjednu), a drugo dijete u program socijalizacijskih radionica (dva sata tjedno). Prioritetna područja za oba djeteta su komunikacija, smanjenje nepoželjnih ponašanja, socijalne vještine, vještine brige o sebi te funkcionalne predškolske vještine.

Programi rada u MURID-u temelje se na principima primijenjene analize ponašanja (Applied Behavior Analysis – ABA), koja podrazumijeva intenzivan i strukturiran proces podučavanja mijenjanjem i prilagođavanjem okoline i posljedica koje slijede određeno ponašanje. Analizom prikupljenih podataka prije, tijekom i nakon intervencije vidljivo je da su oba djeteta postigla napredak na područjima vještina i sposobnosti koje su se poticale. Ovim radom želi se naglasiti važnost praćenja i evaluacije terapijskog rada, suradnje s obitelji te važnost timskog pristupa i prioritizacije funkcionalnih ciljeva.

Primjeri dobre prakse

PODRŠKA DJECI S RAZVOJNIM TEŠKOĆAMA KROZ USLUGE CENTRA ZA PRUŽANJE USLUGA U ZAJEDNICI OZALJ

Dijana Borović-Galović, Dubravka Manojlović, Branka Novosel

Centar za pružanje usluga u zajednici Ozalj

Centar Ozalj je ustanova socijalne skrbi koja je završila process transformacije. Pruža podršku djeci rane dobi, školskoj djeci i odraslima kroz usluge rane intervencije, psihosocijalne podrške, pomoći pri uključivanju u programe odgoja i obrazovanja, boravka i organiziranog stanovanja.

U uvodnom dijelu rada prikazat će se put transformacije te kako je Centar, oslušujući potrebe lokalne zajednice, proširio mrežu usluga, raspon dobi korisnika prema najranijoj dobi te započeo s pružanjem podrške djeci s teškoćama i njihovim roditeljima u obitelji te odgojiteljima i nastavnicima u vrtićima i školama. U drugom dijelu bit će prikazane usluge usmjerene na podršku djeci najranije dobi kroz usluge rane intervencije i psihosocijalne podrške u obitelji, kao i važnost suradnje svih stručnjaka uključenih u rad s djetetom.

RANA INTERVENCIJA – NEKAD I SAD

Iva Maria Demarin

Opća bolnica Dubrovnik

Tema rane intervencije sve je češća u medijima i javnosti. Spominje se u vidu pravovremenih ili pak zakašnjelih i loših primjera prakse. Počevši u 19. stoljeću djelovanjem zdravstvenih radnika, rana intervencija mijenjala je svoj oblik i definiciju sve do danas.

Različiti sustavi te ustanove na zaseban način označavaju i praktično ostvaruju ranu intervenciju. Timski rad stručnjaka koji djeluju u različitim područjima, njihova međusobna komunikacija i suradnja sa skrbnicima korisnika usluga neizostavna su karika u navedenom procesu. Ovim radom daje se uvid u različitosti definiranja rane intervencije, kao i njenu važnost te se pružaju primjeri uspješnog rada i intervencije.

MULTIDISCIPLINARNA PODRŠKA U RANOM RAZVOJU DJECE SA SUMNJOM NA POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA

Tena Matijaš, Dajana Bulić, Tamara Kralj

Centar za rehabilitaciju Zagreb, podružnica Soboština

Centar za rehabilitaciju Zagreb, podružnica Soboština, pruža kompleksnu rehabilitaciju i multidisciplinarnu podršku djeci s neurorazvojnim rizikom ili/i razvojnim teškoćama i njihovim obiteljima. Provodi se rana razvojna procjena u vidu transdisciplinarnog pristupa. Tim čine tri stručnjaka koji objedinjuju više profesionalnih uloga: specijalist rane intervencije, edukacijski rehabilitator, fizioterapeut, klinički psiholog i pedagog senzorne integracije. Ovakvim pristupom nastoji se smanjiti vrijeme čekanja do uključivanja djeteta u program te se koriste strategije savjetovanja obitelji o primjerenom načinu poticanja djetetova razvoja iz područja različitih disciplina, na jednom mjestu i bez neusklađenosti, dupliciranja ili preopterećivanja obitelji. Timskom suradnjom određuju se prioritete vezano uz razvojne potrebe djeteta te se u skladu s tim djetete uključuje u odgovarajući program. Djeca rane dobi kod koje je prisutan poremećaj iz spektra autizma često uz teškoće socijalne interakcije, komunikacije te prisutnost suženih i ponavljajućih oblika ponašanja imaju prisutne teškoće senzoričke integracije, hranjenja ili spavanja. Na razini senzoričkog procesuiranja, vidljive su teškoće samoregulacije i samoorganizacije koje u pozadini imaju i teškoće motoričkog planiranja. Sve navedeno sputava djetetovu mogućnost učenja i funkcioniranja u svakodnevnom životu. Stoga je cilj osnažiti dijete da održi optimalnu razinu pobuđenosti i kontrolira svoje ponašanje te ih prilagodi zahtjevima okoline. U sklopu edukacijske rehabilitacije u obitelji ili kod pružatelja usluga, kod djece rane dobi koja pokazuju odstupanja iz spektra autizma stavlja se naglasak na poticanje komunikacije kako bi dijete prepoznalo i naučilo izraziti svoje potrebe na primjeren način. Ujedno se savjetuje članove obitelji kako poticati funkcionalnu igru te kako kroz situacije svakodnevnog života poticati optimalno funkcioniranje i uključenost djeteta. Kod djece s teškoćama hranjenja provodi se savjetovanje prema Talk Tools metodi.

U radu će biti prikazani primjeri dobre prakse kojima želimo istaknuti važnost rane, multidisciplinarnu podrške obitelji djece s komunikacijskim teškoćama i ranog uključivanja u rehabilitacijske programe, kao i pomoć obitelji u razumijevanju potreba njihova djeteta i usmjeravanju ka specijaliziranim ustanovama za dijagnostiku i rehabilitaciju djece s poremećajem iz spektra autizma.

MODEL SURADNJE I IZAZOVI U PROVEDBI PROGRAMA RANE INTERVENCIJE ZA DJECU S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA NA NIVOU LOKALNE ZAJEDNICE GRADA RIJEKE I PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE (PGŽ)

Ivanka Pejić

Centar za autizam Rijeka

Treći trogodišnji program „Rana intervencija u djece s poremećajem iz spektra autizma (PSA) putem sustava mobilne službe u lokalnoj zajednici“ provodi Udruga za skrb autističnih osoba Rijeka u suradnji s partnerima Centrom za autizam Rijeka, Dječjim vrtićem Rijeka i Centrom za socijalnu skrb Rijeka od 2008. godine. Stručni tim KBC Rijeka Kantrida i pedijatrijske ordinacije upućuju roditelje u program rane intervencije. Program je usmjeren prema obitelji – roditeljima, djeci sa PSA-om, braći i sestrama te pruža edukacijsko-rehabilitacijske, logopedске, glazboterapijske i kineziološke postupke, psihološko savjetovanje roditelja, likovne radionice za braću i sestre te informiranje socijalne radnice o pravima i mogućnostima iz sustava mirovinske i socijalne skrbi. Financijske mogućnosti programa nedostatne su s obzirom na broj prijavljenih obitelji s djecom sa PSA-om i njihovim potrebama.

Rezultati programa su suradnja stručnih suradnika programa putem Mobilnog stručnog tima (MST) Centra za autizam s predškolskim ustanovama PGŽ-a i Grada Rijeka u procesu tranzicije korisnika programa - djece u predškolske ustanove, praćenje djece, kao i stručna podrška djelatnicima predškolskih ustanova u suradnji s Agencijom za odgoj i obrazovanje. Obitelji je rana podrška u razumijevanju djeteta, kao i usmjeravanje i poučavanje u postupcima i prilagodbi veoma važna, a također i rano uključivanje djeteta u aktivnosti programa, čime su veće razvojne šanse za dostizanje vještina sukladne dobi i kvalitetno uključivanje u vršnjačke skupine. Usluge MST pokazale su se potrebitom i važnom poveznicom unutar sustava podrške i praćenja obitelji. Lokalna zajednica pažljivo prati programske aktivnosti i kroz dvije radne grupe na nivou Grada sistematski prikuplja iskustva iz prakse, podatke o potrebama obitelji i djece, kao i o stručnim kapacitetima ustanova i prostornim mogućnostima za razvoj jedinstvenog Centra potpore.

EARLY INTERVENTION IN SLOVENIA – THE NEW LAW

Nevenka Zavrl

Community Health Centre Ljubljana

In Slovenia we have a long history of early intervention system for children with perinatal risk factors, but this intervention was organised predominantly in health care system. A network of 21 developmental departments has been organised in community health centres or hospitals over 40 years ago. These teams were organized regionally, each team covering a population of 20000–25000 children from 0–19 years. They are rather evenly distributed, but are not multidisciplinary organised, are predominantly child-oriented and only exceptionally offer home visits. There are also mental health departments, all situated in the cities.

In the educational system the Law About Children with Special Needs provides help in the form special teachers for these children in kindergartens, but not to those in home care. Some early intervention is organised by parents' associations at their regional centres. There were no official coordination between different sectors. In July 2017, the Law of Early Intervention for Children with Special Needs was passed through the parliament. Through this law a network of multidisciplinary teams and coordination between different sectors should be established, as well as cooperation between ministries of health, education, and social affairs.

Izazovi roditeljstva

IZVORI STRESA I OSOBINE LIČNOSTI RODITELJA DJECE S RAZVOJNIM TEŠKOĆAMA KAO PREDIKTORI ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM

Tanja Babić

Logopedsko-rehabilitacijski centar Blaži, Zagreb-Sesvete

Roditeljstvo predstavlja dinamičan i uzajamni socijalni proces na koji utječu individualni i društveni činitelji. Iako je roditeljski stres jedan od češće istraživanih činitelja doživljaja roditeljstva, u novije vrijeme sve se veći značaj pridaje i istraživanju psihološke dobrobiti roditelja djece s teškoćama u razvoju. Ukoliko roditeljski stres promatramo kao roditeljsku percepciju neadekvatnih resursa (financijskih, emocionalnih, fizičkih i socijalnih), tada postaje jasno zbog čega se sve više istraživača usmjerava na istraživanje roditeljskog stresa kod roditelja djece s teškoćama u razvoju.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati mogućnost prognoze zadovoljstva životom roditelja djece s razvojnim teškoćama na temelju pojedinih izvora stresa te osobina ličnosti. U istraživanju je sudjelovao prigodan uzorak roditelja predškolske i školske djece (N=66) koji počinju terapiju u Logopedsko-rehabilitacijskom centru Blaži. Budući da je Logopedsko-rehabilitacijski centar Blaži specijaliziran za terapijski rad s djecom s jezično-govornim i komunikacijskim teškoćama, prikupljeni podaci odnose se na roditelje djece s navedenim vrstama teškoća. Od mjernih instrumenata, primijenjeni su Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa (Profaca i Arambašić, 2002), Upitnik petofaktorskog modela ličnosti (Kardum i Smojver, 1993) i Skala zadovoljstva životom (Diener, 1985).

Provedena je hijerarhijska regresijska analiza u tri koraka. U analizama su kao nezavisne varijable u prvom koraku uključene sociodemografske varijable (dob roditelja, bračni status, status zaposlenosti i broj djece), u drugom koraku osobine ličnosti (ugodnost, otvorenost, savjesnost, neuroticizam i ekstraverzija), a u trećem skupine izvora stresa (karakteristike djeteta, interakcija roditelja s djetetom i karakteristike socijalne mreže roditelja). Sociodemografske varijable nisu značajni prediktori zadovoljstva životom. Osobine ličnosti objašnjavaju 28,8 % varijance zadovoljstva životom ispitanika. Kao značajni samostalni prediktor izdvojio se neuroticizam. Doprinos varijabli skupina izvora stresa je također značajan. Izvori stresa objašnjavaju dodatnih 24,3 % varijance. Pritom su sve tri skupine izvora stresa bile značajni samostalni prediktori.

Dobiveni rezultati upućuju na značajnost osobina ličnosti i različitih izvora stresa prilikom prognoziranja razine zadovoljstva životom roditelja djece s teškoćama u razvoju. Nalazi istraživanja mogu pomoći u identificiranju vulnerabilnijih roditelja, kao i u osmišljavanju i unapređivanju programa prevencije stresa.

ULOGA RODITELJA U PROVOĐENJU PROGRAMA RANE INTERVENCIJE KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Anna-Carmen Barišić, Anja Jelaska, Kristina Prlić

Centar za autizam Split

Poremećaj iz spektra autizma je kompleksni neurorazvojni poremećaj koji može dovesti do problema na kognitivnom, emocionalnom i socijalnom planu. To je poremećaj koji uključuje različitost u strukturi i funkcioniranju mozga. Pojavnost i težina simptoma razlikuje se od osobe do osobe s poremećajem iz spektra autizma, a dijagnoza se obično postavlja u ranom djetinjstvu (APA, 2016).

Rana intervencija u edukacijskoj rehabilitaciji je model dijagnostičko-savjetodavnog praćenja ranoga dječjeg razvoja i podrške obiteljima s djecom rane i predškolske dobi (Ljubešić, 2003), pri čemu roditelji igraju važnu ulogu u njenom provođenju jer su spona koja surađuje sa svojim djetetom, programima i zajednicom. Interakcija između obitelji i davatelja usluga kritički je važna u primjeni intervencije usmjerene na obitelji (Pang i Wert, 2010). To je proces koji uključuje suradnju stručnjaka i roditelja. Upravo su roditelji ti koji mogu dati bitne informacije vezane za djetetove snage, slabosti, preferencije i interese koji su od izuzetne važnosti za razvoj učinkovitih komponenti rane intervencije (Johnson, 2001). Goleman (1995), prema Bronfenbrenner (1990), navodi da su dijete i roditelji kontekst interakcije koji oboma osigurava bliskost, ljubav i podršku. Roditelji koji su stvorili afektivnu i čvrstu vezu sa svojim djetetom aktivno će sudjelovati u svakom aspektu njegova života. Ostvarivanje kvalitetne suradnje s roditeljima, s ciljem poticanja optimalnoga razvoja djeteta u budućem životu, može osigurati pravovremeno sprečavanje kasnijih nepovoljnih životnih ishoda.

Cilj ovog rada je bio utvrditi koliko je važna uloga roditelja kao aktivnog sudionika u programu rane intervencije kroz njihove edukacije i patronažne dolaske u obitelj u usporedbi s djecom kojoj se pružala stručna podrška u kliničkim uvjetima. U istraživanju je sudjelovalo 10 ispitanika u dobi od 2 do 4 godine s dijagnozom usporenog jezično-govornog razvoja i/ili poremećaja iz spektra autizma od kojih je petero bilo uključeno u rehabilitacijske postupke 1:1 u kliničkim uvjetima, dok su se s ostalih pet ispitanika rehabilitacijski postupci provodili kod kuće, u obitelji kroz edukaciju roditelja i uključivanje roditelja u rad s djetetom. Rezultati istraživanja su pokazali da bi provođenje rehabilitacije u obiteljskom domu trebalo biti primarni pristup pružanja usluga za promicanje razvoja djece rane i predškolske dobi te pružanje podrške obiteljima koje se oslanjaju na program rane intervencije kao temelj za stvaranje uspješnih iskustava učenja u svakodnevnom obiteljskom kontekstu.

UTJECAJ DIGITALNIH MEDIJA KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Marina Bježančević, Katarina Dodig-Ćurković, Ivana Groznica Hržić, Zlatna Andraković

Klinički bolnički centar Osijek

Digitalni mediji imaju značajan utjecaj na razvoj djece. Uvriježena je pretpostavka da djeca s poremećajem iz spektra autizma imaju veći interes za gledanje sadržaja na ekranima, provode više vremena za istima te da su u većem riziku za razvijanje negativnih zdravstvenih ishoda vezanih za prekomjernu upotrebu tehnologije.

S obzirom da se dugoročni učinci utjecaja ekrana tek trebaju otkriti, u radu se daje pregled najnovijih istraživanja i spoznaja s osvrtom na upotrebu ekrana kod djece s razvojnim teškoćama.

UČINKOVITOST PROGRAMA PODRŠKE RODITELJIMA DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA (PSA) U ODNOSU NA RODITELJE DJECE S DRUGIM TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Ana-Marija Bohaček ¹, Ninoslava Pećnik ²

¹ Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, ² Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

U konceptu rane intervencije kvaliteta rane interakcije roditelj-dijete prepoznata je kao ključna za optimalan djetetov razvoj, a podrška roditeljima kao sredstvo očuvanja mentalnog zdravlja. Zbog toga u zadnjem desetljeću raste broj programa koji su usmjereni na podršku i edukaciju roditelja, a njihova evaluacija i provjera učinkovitosti čini znanstveno utemeljenu praksu na kojoj bi se trebao temeljiti sustav rane intervencije u djetinjstvu.

U ovom istraživanju ispitivana je učinkovitost programa podrške roditeljima djece s teškoćama u razvoju predškolske dobi „Rastimo zajedno Plus“ (Pećnik i sur., 2014), ciklusa od jedanaest tjednih, dvosatnih, standardiziranih radionica. Nezavisna evaluacija utvrdila je pozitivne ishode ovog programa na povećanje kompetencija roditelja i stručnjaka koji su u njemu sudjelovali (Keresteš i sur., 2016). Cilj ovog rada je provjeriti ovisi li učinkovitost programa u postizanju očekivanih promjena u subjektivnom doživljaju roditeljstva, obiteljskim odnosima te u roditeljevoj interakciji s djetetom s razvojnim teškoćama o tipu teškoća u razvoju koje dijete ima.

U istraživanju je sudjelovalo 316 roditelja, čija su djeca imala PSA (29 %), jezično-govorne teškoće (20 %), intelektualne teškoće (15 %), višestruke teškoće (13 %) te teškoće u području motorike (6 %), sluha ili vida (4 %). Kod 13 % djece još nije bila postavljena dijagnoza, ali je uočen atipični razvoj. Roditelji (85 % majki i 15 % očeva) su sudjelovali u programu u 48 grupa u dječjim vrtićima, obiteljskim centrima, ustanovama za rehabilitaciju i udrugama širom Hrvatske od 2014. do 2018. godine. Prije i po završetku svakog ciklusa radionica, roditelji su ispunili evaluacijski upitnik sa standardiziranim mjerama doživljaja roditeljstva i roditeljske interakcije s djetetom. U izlaganju će biti predstavljeni rezultati provjere učinaka programa podrške roditeljima na indeks roditeljskog morala, stres uslijed doživljaja roditeljske nekompetentnosti, potrebu za informacijama, osobnom podrškom, za podrškom u objašnjavanju djetetovih teškoća bližoj i široj okolini te na pozitivnu i negativnu interakciju između roditelja i djeteta. U analizi će se uzeti u obzir vrsta djetetovih teškoća kako bi se ustanovile eventualne specifičnosti u učinkovitosti programa za pojedine skupine roditelja djece s teškoćama uključujući i PSA. Time se izgrađuje empirijska podloga za uvrštavanje ovoga znanstveno utemeljenoga programa među redovite intervencije u sustavima koji skrbe za djecu.

DOSTUPNOST INFORMACIJA I PODRŠKE ZA RODITELJE DJECE SA SUMNJOM I DIJAGNOZOM POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA

Margarita Draganić, Sanja Laštro

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb

U posljednje vrijeme bilježi se porast svjesnosti o poremećaju iz spektra autizma, što dovodi do rasta broja informacija o samom poremećaju, kao i dostupnosti dijagnostike i podrške.

S obzirom na vrlo mali broj istraživanja o ovoj problematici, cilj rada je prikupiti podatke koji će dati bolji uvid u trenutno stanje ovih stavki na području Hrvatske, budući da se u posljednje vrijeme učestalo vode medijske rasprave o dostupnosti dijagnostike i terapijskih postupaka osobama sa PSA-om. Metoda prikupljanja podataka bit će putem online upitnika upućenih roditeljima i skrbnicima osoba sa PSA-om (e-mail adrese roditelja obuhvaćenih terapijskim postupcima, u grupama podrške kroz društvene mreže i slično). Informacije koje se ovim upitnikom žele saznati vežu se uz opće demografske činjenice, najčešće kanale informiranja roditelja u procesu otkrivanja postojanja teškoća, dostupnosti terapijskih postupaka rane intervencije, uključenosti u jedan ili više načina podrške, kao i vremena čekanja na uključenu u iste.

Pretpostavlja se da će zadovoljstvo mogućnostima podrške biti veće u gradskim područjima (Grad Zagreb i okolica), odnosno značajno manje u ruralnim krajevima. Također, s obzirom na podjednaku dostupnost novih tehnologija u cijeloj državi, pretpostavlja se da neće biti značajne razlike u dostupnosti samih informacija vezanih uz poremećaj iz spektra autizma. Uz rezultate upitnika, prikazat će se iskustvo Centra za ranu rehabilitaciju i podršku u zajednici Poliklinike SUVAG (podrška za roditelje) s navedenom temom.

Komunikacijska i jezična obilježja

JEZIČNO ZNANJE NASUPROT JEZIČNE UPORABE U DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA I DJECE TIPIČNOGA RAZVOJA – JE LI RAZLIKA U KOMUNIKACIJSKOJ I JEZIČNOJ KREATIVNOSTI?

Blaženka Brozović

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Cilj rada bio je istražiti sličnosti i razlike u funkcionalnoj uporabi jezika u djece s poremećajem iz spektra autizma i djece tipičnoga razvoja u početnim stadijima jezičnoga razvoja. Skupine ispitanika činilo je 25 djece tipičnoga razvoja i 25 djece s poremećajem iz spektra autizma. Skupine su ujednačene prema spolu i prema opsegu ekspresivnoga rječnika. Skupine su se razlikovale prema kronološkoj dobi ispitanika jer su ispitanici s poremećajem iz spektra autizma kasnije dostizali ekspresivni rječnik usporediv s ekspresivnim rječnikom ispitanika tipičnoga razvoja. Veličina ekspresivnog rječnika procijenjena je pomoću Komunikacijske razvojne ljestvice – KORALJE ,dok je funkcionalna uporaba jezika procijenjena temeljem broja i složenosti komunikacijskih funkcija u djetetovoj svakodnevnoj komunikaciji.

Rezultati ukazuju na različitu složenost jezične uporabe među skupinama ispitanika. Ispitanici s poremećajem iz spektra autizma rabe sužen raspon komunikacijskih funkcija u odnosu na ispitanike tipičnoga razvoja slične ekspresivne jezične raznolikosti.

Rezultati će biti interpretirani u kontekstu značaja komunikacijske kreativnosti i složenosti jezične uporabe u ranoj dijagnostici poremećaja iz spektra autizma.

TERAPIJA ORALNO-MOTORIČKOG POZICIONIRANJA *TalkTools* U RADU S DJEČAKOM S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Tamara Ciciliani

Feralić d.o.o., Zadar

TalkTools terapija počela se primjenjivati u Sjedinjenim Američkim Državama šezdesetih godina prošlog stoljeća. U Hrvatskoj je prva edukacija za stručnjake održana 2010. godine te od tada TalkTools terapija postaje dostupna u Hrvatskoj i počinje se primjenjivati kod djece s različitim teškoćama.

U ovom izlaganju prikazat će se rad s dječakom s poremećajem iz spektra autizma koji je, unatoč razvijenoj intencijskoj komunikaciji, razvijenom jezičnom razumijevanju te svakodnevnom korištenju PECS sustava, u dobi od pet godina neverbalan s tek povremenom jednostavnom vokalizacijom. Procjenom vještina hranjenja i oralno-motoričkih vještina utvrđuje se slabost mišića oralnih struktura te teškoće oralno-motoričkog planiranja. Niz istraživanja govori u prilog postojanju oralno-motoričkih deficita kod neke djece s poremećajem iz spektra autizma te važnosti procjene i poticanja navedenih vještina u logopedskom radu s ovom djecom. Tijekom izlaganja prikazat će se TalkTools tehnike za procjenu i poticanje oralno-motoričkih vještina te materijali koji se koriste u svrhu poticanja vokalizacije.

„IMAŠ ŽUTE PATIKE“ – PRIKAZ VIŠEGODIŠNJEG RADA S DJEČAKOM S VISOKOFUNKCIONIRAJUĆIM AUTIZMOM

Dragan Lisica

Dječji vrtić Cvit Mediterana, Split

Ovaj rad temeljen je na višegodišnjoj logopedskoj terapiji, kao dijela rane intervencije kod dječaka s dijagnozom visokofunkcionirajućeg autizma.

U radu se obrađuje razdoblje od dječakovog trećeg rođendana (brojne komunikacijske teškoće i svega desetak riječi) do dječakove osme godine (razdoblje velikog interesa za slikovnice s jednostavnim tekstovima, uz brojne jezično-govorne i pragmatične teškoće). Bit će riječi o tijeku i kakvoći razvoja dječakovih pojedinih jezično-govornih sastavnica (leksike, morfosintakse, semantike, govorne pragmatike, fonologije i artikulacije). U radu će biti naznačen i okvir djelovanja ukupnih poticaja: odgojne skupine koju je dječak pohađao, aktivnostima stručnog tima u predškolskoj ustanovi, terapijā i ranih procjena izvan ustanove, poticaja u obitelji.

Rezultati djelovanja u ranointervencijskom okviru, prikazani kroz četverogodišnju logopedsku terapiju, ukazuju na vrlo dobar uspjeh na ovoj točki dječakovog razvoja. Također, bit će prikazana tranzicijska podrška i njeni učinci, odnosno kako je stručni tim dječjeg vrtića prenio bitne informacije o dječaku njegovoj učiteljici i stručnom timu škole u koju je krenuo 2018/19., s godinom dana odgode.

PRIKAZ REHABILITACIJSKIH POSTUPAKA S CILJEM REDUKCIJE GOVORNE EHOHALIJE I POTICANJE FUNKCIONALNOG JEZIČNOG ISKAZA U DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Jelena Perković Franjić, Marina Gagić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb

Znanstvena istraživanja, kao i praktična iskustva, ukazuju na atipičan razvojni profil djece s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma. Najočitija odstupanja primijećena su u području socijalne komunikacije, a koja se posljedično reflektiraju na vještine receptivnog i ekspresivnog jezika.

Neka djeca s poremećajem iz spektra autizma komuniciraju koristeći eholaliju, što znači da ponavljaju ono što su čuli. Mogu ponavljati riječi odmah nakon što ih čuju ili se mogu sjetiti nečega što su čuli prije i iskoristiti to kasnije. Ponekad se eholalija ne koristi da bi se poslala direktna poruka nekome, međutim velika količina dječje eholalije kao svrhu ima komunikaciju.

U ovom radu nastojat će se sa stručnog, logopedskog stajališta razraditi termin govorne eholalije u okviru poremećaja iz spektra autizma te prikazati metode kojima se nastoji reducirati eholaliju, razvijati jezično razumijevanje te poticati funkcionalnu jezičnu ekspresiju u Centru za ranu rehabilitaciju i podršku u zajednici Poliklinike SUVAG.

„MARKO HOĆEŠ AUTIĆ.“ – JAVLJA LI SE NEFLEKSIBILNOST TEK U REČENICI?

Klara Popčević, Monika Rosandić, Jasmina Ivšac Pavliša

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Teorije ranog jezičnog razvoja objašnjavaju kako dijete tijekom prve godine života sudjeluje u komunikacijskim razmjenama u kojima se uči svjesnom djelovanju na socijalnu okolinu, što stvara temelj za rano usvajanje jezika. Drugim riječima, dijete usvaja jezik koji regrutiraju različite komunikacijske namjere koje su postojale i prije no što se sam jezik razvio. Toj paradigmi odupiru se obilježja poremećaja iz spektra autizma (PSA) u kojem se često primjećuje nesrazmjer komunikacijskog i jezičnog razvoja.

U ovom će se radu detaljnije istražiti i usporediti odnos ranog komunikacijskog i jezičnog razvoja u kontekstu urednog razvoja i poremećaja iz spektra autizma. Usporedbom dviju skupina djece izjednačenih prema veličini ekspresivnog rječnika, u prvom dijelu istražiti će se i usporediti leksičko-pragmatična fleksibilnost kroz dvije mjere: broj komunikacijskih funkcija koje se ostvaruju istom riječju (leksičkom jedinicom) i obratno, različitost jezičnih formi (leksičkih jedinica) kojima se izražava ista funkcija. Poznato je kako skupina djece sa PSA-om komunicira za sužen broj komunikacijskih funkcija te se pretpostavlja kako će jednu riječ koristiti za manje komunikacijskih funkcija u odnosu na skupinu tipičnog razvoja. Drugo, pretpostavlja se da će skupina djece sa PSA-om jednu komunikacijsku funkciju izražavati manjim brojem različitih leksičkih jedinica.

Istražena obilježja uporabe jezika tumače se kao nefleksibilna i stereotipna obilježja jezične proizvodnje, koja se mogu primijetiti već i na razini jednočlanih iskaza. Rezultati se objašnjavaju teorijskim spektrom prema kojem rani pragmatički razvoj služi kao temeljni mehanizam jezičnog razvoja.

POSTERI

INFORMIRANOST RODITELJA DJECE RANE DOBI SA SUMNJOM NA POREMEĆAJ IZ SPEKTRA AUTIZMA O PRUŽATELJIMA USLUGA RANE INTERVENCIJE

Tamara Crnković¹, Elizabeta Haničar², Ivana Škarica³

¹ Poliklinika za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Prof. dr. sc. Milena Stojčević Polovina, Zagreb, ² Udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu Osječko-baranjske županije, Osijek, ³ Centar za autizam, Zagreb

Svjedoci smo povećanja prevalencije poremećaja iz spektra autizma (PSA), brojnih znanstveno neutemeljenih terapija, postojanja Nacionalnog okvira za probir i ranu dijagnostiku poremećaja iz spektra autizma, ali i njegove neprimjene u praksi.

Započeli smo s prikupljanjem podataka tokom provođenja projekta društveno korisnog učenja na specijalističkom poslijediplomskom studiju rane intervencije ERF-a usmjerenom na prikupljanje podataka o pružateljima usluga rane intervencije. Istraživanje je provedeno u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, ali su dobiveni podatci obuhvatili gotovo cijelu Hrvatsku zbog centralizacije usluga u velikim gradovima. Uzorak sačinjava 40 roditelja djece u dobi od 0 do 3 godine sa sumnjom na PSA. Podatci su prikupljeni temeljem polustrukturiranog intervjua s roditeljima. Provedeno istraživanje pokazalo je kako roditelji djece sa sumnjom na PSA uglavnom lutaju u potrazi za pravovremenim i sveobuhvatnim informacijama koje bi njima i njihovoj djeci omogućile sustavnu pomoć i priliku za daljnji napredak u razvoju. Do najvećeg broja informacija došli su sami istraživanjem interneta ili kontaktom s drugim roditeljima.

Dobiveni rezultati ukazuju na potrebu za sveobuhvatnim informacijama o pružateljima usluga na jednom mjestu. Internetski portal i tražilica raniKLIK.hr jedan je od načina informiranja roditelja, no zahtijeva dodatnu promociju kako bi se doprlo do roditelja, ali i pedijatara. Također, smatramo da bi se većom promocijom struke kroz medije promovirale znanstveno utemeljene metode.

PRIMJER DOBRE PRAKSE U RADU S DJECOM S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA U DJEČJIM VRTIĆIMA DUBROVNIK

Zorana Dedić, Alma Džanović Mateljan, Marta Jovanović

Dječji vrtići Dubrovnik

Dječji vrtići Dubrovnik ukupno broje 1815 upisane djece a stručni tim čine dva logopeda, dva edukacijska rehabilitatora i tri psihologa. Statistički podatci iz 2018. godine pokazuju da Dječje vrtiće Dubrovnik pohađa 20 djece s poremećajem iz spektra autizma. Najčešće se djeca s poremećajem iz spektra autizma *kriju* pod drugim dijagnozama kao što su nespecifični poremećaj govora i jezika, teškoće senzorne integracije, teškoće socijalne komunikacije, itd. Pred stručni tim vrtića postavlja se veliki izazov: osmisliti učinkovit sustav pružanja usklađene rane podrške kojim bi se obuhvatilo veliki broj djece. S obzirom da je vrtić prirodno okruženje svakom djetetu uključenom u predškolski program, suvremeni koncept rane intervencije izvrsno se uklapa u kontekst vrtića, odnosno kao koncept pružanja podrške djeci, roditeljima, odgojiteljima i osobnim pomagačima. Kako rana intervencija podrazumijeva pružanje podrške svim uključenima u odgoj djeteta, tako stručni tim Dječjih vrtića Dubrovnik pokušava slijediti taj koncept.

U 2018. godini pri upisu u vrtić uvodimo probir djece do dvije godine. Za djecu izdvojenu probirom slijedi timska razvojna procjena nakon koje savjetujemo roditelje te odgojitelje. Za djecu s poremećajem iz spektra autizma koja su uključena u program redovnih skupina pruža se podrška u vidu terapijskih postupaka koji se nalaze na kontinuumu od razvojnih do bihevioralnih pristupa. Pružamo podršku roditeljima stručnim savjetovanjem i poučavanjem u realnom vremenu o načinima poticanja interakcije i komunikacije djeteta.

Istraživanje o provedbi inkluzije u našoj ustanovi ukazalo je na potrebe odgojitelja i pomagača za sustavnijom edukacijom u radu s djecom s teškoćama u razvoju te je za ovu pedagošku godinu osmišljen ciklus predavanja i radionica na istu temu. Također, pružamo podršku odgojiteljima i osobnim pomagačima o načinima uključivanja u svakodnevne vrtićke rutine te načinima implementacije vršnjački vođene intervencije. U budućnosti se nadamo da će rana intervencija u vrtiću biti dostupna svakom djetetu i roditelju, bez liste čekanja.

VIŠE OD RIJEČI – PRIMJENA HANEN PROGRAMA *MORE THAN WORDS* U RADU S RODITELJIMA DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Zorana Dedić ¹, Sonja Lulić ²

¹ Dječji vrtići Dubrovnik, ² Ružičasti oblak d.o.o., Zagreb

Kada se govori o terapijskim pristupima u radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma, lepeza terapijskih metoda dostupna stručnjacima uključuje kontinuum mogućih intervencija i strategija, što odražava složenost socijalnog i komunikacijskog razvoja, kao i značajnu raznolikost među djecom s poremećajem iz spectra autizma.

Hanen program *More Than Words* je sociopragmatički razvojni pristup usmjeren prvenstveno na rad s roditeljima koje se poučava o načinima i strategijama poticanja komunikacije, socijalnih vještina, jezika i igre unutar prirodnog okruženja djeteta s poremećajem iz spectra autizma. Program je nastao u Hanen Centru u Kanadi te ga mogu provoditi isključivo logopedi koji su educirani od strane Hanen stručnjaka.

Poster-prezentacijom prikazat ćemo na koji se način Hanen program *More Than Words* može implementirati u svakodnevni logopedski rad te načine primjene na različitim radnim mjestima, kao što su privatni logopedski kabinet i dječji vrtić. Također ćemo prikazati na koji način program osnažuje roditelje te ih čini partnerima u logopedskom radu.

STAVOVI ODGOJITELJA O PROVEDBI INKLUZIJE DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U DJEČJIM VRTIĆIMA DUBROVNIK

Alma Džanović Mateljan, Severina Hađija

Dječji vrtići Dubrovnik

Inkluzija je proces u kojem se djeca s teškoćama, bez obzira na stupanj i vrstu teškoće, odgajaju i obrazuju u okruženju sa svojim vršnjacima (Kobeščak, 2003) uz osiguravanje dodatne podrške i pomoći kad god im je potrebna (Bratković, 2004). Kvaliteta odgojno-obrazovnog rada u inkluzivnoj praksi ovisi o mnogobrojnim čimbenicima (materijalni uvjeti, stručne kompetencije odgojitelja, brojnost skupine i sl.), među kojima se ističu osobni sustavi vrijednosti i stavovi koje odgojitelji imaju o djeci s teškoćama u razvoju i njihovim mogućnostima (Loborec i Bouillet, 2012). Dosadašnja istraživanja koja su provedena u Hrvatskoj pokazala su nekonzistentne rezultate – stavovi odgojitelja prema inkluziji djece s teškoćama u razvoju unutar predškolskog sustava kretali su se od negativnih (Levandovski, 1985; prema Skočić-Mihić, Lončarić i Pinoza Kukurin, 2009; Stipović i Sukno, 2010), preko neutralnih (Tomić, 2018) do pozitivnih (Skočić-Mihić, 2011).

Ovim istraživanjem ispitani su stavovi odgojitelja Dječjih vrtića Dubrovnik o provedbi inkluzije u predškolskoj ustanovi ovisno o njihovim godinama radnog iskustva, pohađanju kolegija na temu ranog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju u sklopu sveučilišnog programa i uspješnosti suradnje sa stručnim suradnicima. U istraživanju je sudjelovalo 87 odgojitelja iz Dječjih vrtića Dubrovnik. Podaci su prikupljeni putem Upitnika o procjeni inkluzivne odgojno-obrazovne prakse u predškolskom i osnovnoškolskom sustavu odgoja i obrazovanja (Kudek Mirošević i Jurčević Lozančić, 2014). Rezultati istraživanja su pokazali da odgojitelji Dječjih vrtića Dubrovnik generalno imaju neutralne stavove o provedbi inkluzije u predškolskoj ustanovi. Analizom nisu utvrđene statistički značajne korelacije između stavova odgojitelja prema provedbi inkluzije i njihovih godina radnog iskustva te pohađanja kolegija na temu ranog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju u sklopu sveučilišnog programa. U formiranju pozitivnijih stavova o provedbi inkluzije djece s teškoćama u razvoju kao bitan čimbenik pokazala se uspješna suradnja sa stručnim suradnicima.

Iz dobivenih rezultata proizlazi da ciljevi ustanove u svrhu poboljšanja kvalitete inkluzije trebaju biti usmjereni na osiguravanje dodatnih stručnih usavršavanja odgojitelja u području rada s djecom s teškoćama u razvoju, na poboljšanje materijalnih uvjeta rada, kao i mogućnosti razmatranja zapošljavanja dodatnog broja stručnih suradnika.

VJEŠTAČENJE DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA U DRUGOSTUPANJSKOM POSTUPKU VJEŠTAČENJA ZAVODA ZA VJEŠTAČENJE, PROFESIONALNU REHABILITACIJU I ZAPOŠLJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM

Danijela Gavrić, Marijana Penić, Ružica Dulić, Ljerka Cvitanović-Šojat, Dubravka Došen

Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Zagreb

Sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom donesena je Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom (kroz period od 2007. do 2015. g.), temeljem koje je donesen Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja, a sve u svrhu ujednačavanja kriterija vještačenja primjenom jedinstvene metodologije vještačenja. Postupak vještačenja se provodi sukladno Uredbi o metodologijama vještačenja (NN br. 153/14, 108/15, 67/17, 56/18), odnosno prema Listi težine i vrste invaliditeta – oštećenja funkcionalnih sposobnosti i prema Listi oštećenja organizma.

Vještačenje se kod djece provodi u svrhu ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi, mirovinskog, zdravstvenog te sustava odgoja i obrazovanja. Postupak vještačenja je multidisciplinarni te se njime utvrđuje stvarno zdravstveno stanje i funkcionalni status djeteta. Prilikom vještačenja izuzetno su važni priloženi nalazi medicinske i ostale stručne obrade iz kojih je jasno vidljivo zdravstveno stanje i funkcionalni status djeteta s poremećajem iz spektra autizma, kao i dijagnoze. Na temelju provedenog vještačenja donosi se Nalaz i mišljenje kojim se omogućuje ostvarivanje prava iz različitih sustava. Prema podacima za 2018. godinu, u drugostupanjskom postupku vještačenja ukupno su zaprimljene 173 žalbe za djecu u starosti do 7 g., a od toga zaprimljeno je 12 žalbi za djecu s utvrđenim poremećajem iz spektra autizma, a u svrhu ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi. Od ukupnog broja djece s utvrđenim poremećajem iz spektra autizma bilo je 8 dječaka i 4 djevojčice. Više vrsta teških oštećenja utvrđeno je kod jednog djeteta, teški invaliditet utvrđen je kod sedmero djece, a teži invaliditet kod četvero djece. Kod djeteta kod kojeg je vještačenjem utvrđeno više vrsta teških oštećenja, donesen je Nalaz i mišljenje temeljem kojeg je omogućeno ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja. Kod 7 djece kod koje je utvrđen teški invaliditet, omogućeno im je ostvarivanje prava na osobnu invalidninu, dok je kod ostalih 4 omogućeno ostvarivanje prava na doplatak za pomoć i njegu u punom iznosu.

Krajnji cilj vještačenja je da se djetetu s poremećajem iz spektra autizma omogući ostvarivanje pripadajućih prava na temelju kojih će se unaprijediti njegova kvaliteta života, kao i osnaživanje za samostalnije funkcioniranje i uspješnije uključivanje djeteta u društvo.

APPLICATION OF THE *SPEECH INTEGRATIVE METHOD* IN TREATMENT OF ASD CHILDREN – CASE STUDY

Silvana Filipova, Ana Popovska, Biljana Krstevska-Kokormanova, Zhivanka Dimitrovska

Public Health Institution for rehabilitation of hearing, speech and voice in Skopje, Belgradska, Skopje

Speech-language pathologist play main role in diagnosing and supporting the language and social communication disorders of children with ASD. Often it is necessary to combine clinical decisions and methods. Therefore in Public Health Institution for Rehabilitation of Hearing, Speech and Voice in Skopje, RM we established new multidisciplinary access of treatment Speech Integrative Method (SIM). Our clients are two or three times a week in this intensive treatment, for 2,5 h with their parents and this kind of program lasts for 3, 6, 9 or 12 months. We are working with ABA, Sensory integration, Primitive reflexes integration, Brain gym, VAT therapy, Psychomotor reeducation, Verbotonal method etc.

Patients and methods Pe.V. and Pa.V. are 4,5 years old twin brothers with ASD which are included in SIM 10 months, three times a week. In past 3 years there were clients of different approaches. With multidisciplinary assessment it was found that Pe. V. has poor developed impressive and expressive language, he have repetitive behavior, child is hypersensitive, there is no symbolic play and social communication skills are low, motor skills are regular. Pa. V. has good impressive and expressive language but poor grammar structure, interaction is related with basic needs. He is reading letters and short words but the upper part of the body is hypotonic and therefore motor skills are poor developed.

Within the initial diagnosing standard SLP and psychological instruments are used and initial psychiatric check up. The working plan is individual, according to the needs of children. The best results are in language comprehension, sensory integration, adaptive behavior. We are still working on improving daily living skills, expressive communication and socialization. Multidisciplinary approach in one place for ASD treatment have the best results for the individual, strengthens family potentials and it is economical for the society.

VAŽNOST PROCJENE MOTORIČKIH FUNKCIJA ŽVAKANJA KOD TEŠKOĆA HRANJENJA U POPULACIJI DJECE S KOMUNIKACIJSKIM ODSUPANJIMA

Martina Fojtik Budanko

Logopedsko-rehabilitacijski centar Blaži, Zagreb-Sesvete

Rast i razvoj su procesi u kojima su hranjenje i zadovoljavanje nutritivnih potreba djeteta vrlo važni. Vještine hranjenja kod djece s teškoćama u razvoju često su narušene i čine dodatnu prepreku u svakodnevnom funkcioniranju. Novija istraživanja pokazuju da oko 50 % djece s odstupanjem u komunikacijskom razvoju ima i teškoće hranjenja u vidu selektivnosti u prehrani ili odbijanja nekih ili većine prehrambenih namirnica. Navedene teškoće najčešće se pripisuju odbijanju okusa, boje i izgleda hrane. Međutim, gotovo nitko se ne bavi konkretnom procjenom same teškoće. Iako se istraživači slažu da je priroda teškoća hranjenja kod djece s komunikacijskim teškoćama dominantno izbirljivost u hrani temeljena na senzoričkom modalitetu, ne treba zanemariti niti oralno-motoričke teškoće koje utječu na hranjenje, posebno ako imamo na umu da djeca s npr. poremećajem iz spektra autizma, u odnosu na djecu urednog razvoja, češće imaju oralno-motoričke teškoće u vidu slabije praksije (teškoća planiranja oralno-motoričkih pokreta), a time i svrsishodnog kretanja usana i jezika i potrebnog tonusa mišića. Međutim, vještine hranjenja se najčešće ne procjenjuju formalnim ispitivanjem nego se podatci o djetetovom obrascu hranjenja prikupljaju od roditelja te se ne uzimaju kao kriteriji za postavljanje dijagnoze.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati učestalost narušenosti motoričkih funkcija žvakanja kod djece s odstupanjima u komunikacijskom razvoju, a čiji su roditelji prilikom uzimanja anamneze tijekom dijagnostike izjavili da dijete ima teškoće s hranjenjem. U istraživanju je sudjelovalo 7 djece s komunikacijskim teškoćama (najčešća slijedna dijagnoza je PSA) za koju su roditelji naveli da preferiraju ili jedu isključivo „miksanu“ hranu. Motorička funkcija žvakanja ispitivana je procjenom triju pokreta potrebnih za žvakanje: retrakcija jezika, lateralni pokreti jezika te zagrizi zubima u pet točaka.

Dobiveni rezultati upućuju na to da većina ispitane djece ima motoričke pokrete potrebne za žvakanje i hranjenje koje tijekom hranjenja ne koriste adekvatno te da svaka takva teškoća hranjenja, osim rada na desenzitizaciji usne šupljine, zahtijeva i rad na jačanju i stabilnosti pokreta jezika, usana i čeljusti.

VAŽNOST SENZORNE INTEGRACIJE U RANOJ INTERVENCIJI KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Vesna Hribar Skukan

Centar za socijalnu skrb Samobor

Pervazivni razvojni poremećaji su poremećaji rane dječje dobi u kojima su zahvaćene sve psihičke funkcije. Karakterizirani su kvalitativnim nenormalnostima uzajamnih socijalnih odnosa i modela komunikacije te ograničenim interesima. Takve kvalitativne nenormalnosti obilježje su funkcioniranja pojedinca u svim situacijama. Intervencija u takvom poremećaju bi trebala pojačati unutarnji poriv za traženjem samoaktualizacijom ili sudjelovanjem u aktivnostima koje promoviraju rast. Senzorna integracija se temelji na pretpostavci da, ako djecu uključimo u multiple senzorne aktivnosti, istovremeno će se krugovi u mozgu i nadalje nastojati integrirati. Odnos mozak-ponašanje je vrlo jak i mnogi oblici ponašanja djeteta čiji mozak nedovoljno dobro obrađuje osjetne informacije bit će neorganizirani (disfunkcija senzorne integracije). Cjelokupan razvoj takvog djeteta bit će neujednačen i ono će imati problema kod izvođenja uobičajenih zadataka, a reagiranje u svakodnevnim situacijama izuzetno je zahtjevno. Nesposobnost kvalitetnog funkcioniranja se ne događa zato što to dijete neće, nego zato što ne može. Velika je važnost početi što prije s intervencijom budući da je centralni živčani sustav plastičan.

Neki rezultati primjene programa senzorne integracije kod djece s poremećajem iz spektra autizma pokazuju da je došlo do određenih pomaka u smanjenju poteškoća senzorne integracije na pojedinim osjetnim područjima. Tretiranje teškoća senzorne integracije ponekad pomaže i kod posljedica teškoća u razvoju. Međutim, važna je jaka suradnja među specijaliziranim stručnjacima, pedagogima socijalne integracije i ostalim stručnjacima koji rade s pojedinim djetetom na temelju jasno postavljenog individualnog plana i programa.

RANA LOGOPEDSKA INTERVENCIJA KOD DJEČAKA S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Ines Jagodić¹, Monika Rosandić²

¹ Centar za komunikaciju Kod logopeda, Zagreb, ² Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Posljednjih je godina prisutan trend sve ranijeg prepoznavanja poremećaja iz spektra autizma (PSA), a samim time i uključivanja djece rane dobi u različite oblike podrške. Važnost rane intervencije naglašavana je u stručnim krugovima i javnosti, međutim sustav rane intervencije u Republici Hrvatskoj ne omogućava zbrinjavanje sve djece odmah nakon (razvojne) procjene. Dodatni je problem prodiranje različitih znanstveno neutemeljenih pristupa na tržište pa je upitna kvaliteta usluga koje se nude. Naime, većina oblika podrške ne sadrži kontinuiranu evaluaciju napretka prema definiranim ciljevima.

U ovom će se radu prikazati učinkovitost rane logopedске intervencije kod dvogodišnjeg dječaka kod kojeg je razvojnom procjenom utvrđena sumnja na poremećaj iz spectra autizma. Jednogodišnja podrška, kreirana u okviru sociopragmatičkih promišljanja, temeljila se na strategijama za poticanje komunikacije i jezika koje su se pokazale učinkovitima za poticanje djece rane dobi, ali i na uvođenju niskotehnoških i visokotehnoških oblika potpomognute komunikacije. Broj i kvaliteta komunikacijskih funkcija i sredstava praćeni su prema Pragmatičkom profilu svakodnevnih komunikacijskih vještina (prema Summers i Dwart, 1995), a situacijsko i jezično razumijevanje procijenjeno je Komunikacijskim razvojnim ljestvicama – Riječi i geste (KORALJE; Kovačević i sur., 2007). Dječak je po završetku podrške pokazao napredak u broju komunikacijskih funkcija i komunikacijskih sredstava te poboljšanje situacijskog i jezičnog razumijevanja.

Poseban naglasak u radu stavljen je na ostvarivanje partnerskog odnosa s roditeljima jer je njihova uloga bila implementacija dijela strategija u obiteljsku svakodnevicu. U okviru prezentacije rezultata komentirat će se uspješnost savjetovanja roditelja u odnosu na strategije kao što su prilagodba okoline, slijeđenje vodstva djeteta te modeliranje jezika, kao i njihovo razumijevanje uloge potpomognute komunikacije.

RANA INTERVENCIJA I PODRŠKA KOD POREMEĆAJA IZ SPEKTRA AUTIZMA

Mira Jovanovska, Vesna Lazarovska

JZU Zavod za rehabilitacija na sluh, govor i glas – Skopje

Kao rezultat povećane učestalosti poremećaja iz spektra autizma, pojavio se povećani interes stručnjaka, znanstvenika i javnosti za ovim poremećajem. Poremećaj iz spektra autizma (PSA) je neurorazvojni poremećaj koji karakteriziraju oslabljene socijalne komunikacijske vještine i izolirana područja interesa. Postavljanje dijagnoze PSA tijekom prve godine života je otežano pa se u djece mlađe od 18 mjeseci još uvijek ne preporuča. To ne znači da se i u dobi mlađoj od 18 mjeseci ne mogu uočiti mnoga odstupanja i atipičnosti karakteristične za PSA, već da je dijagnostika poremećaja koji je baziran na prepoznavanju obilježja komunikacije i socijalnog ponašanja izrazito otežana u periodu kad se navedene vještine vrlo dinamično mijenjaju i sazrijevaju.

Američka pedijatrijska akademija preporučila je *skrining* za PSA u dobi od 18 i 24 mjeseca, ali nedavne studije su pokazale da se atipično ponašanje može primijetiti i kod djece mlađe dobi. Rana intervencija predstavlja sustav podrške namijenjen djeci s neurorazvojnim faktorima rizika, teškoćama u razvoju i njihovim roditeljima. Suvremeni pristup rane intervencije oslanja se na transdisciplinarni pristup u kojem je komunikacija između izravnog pružatelja usluge i ostalih stručnjaka različitih profila na visokoj razini, a obitelj je neizostavna karika u ovom lancu.

Rana intervencija ima za cilj potaknuti senzomotorni, emocionalni, socijalni i intelektualni razvoj djeteta te mu omogućiti aktivno i uspješno sudjelovanje u društvenom životu. Učinci rane intervencije mogu se odnositi na samo dijete, roditelje, širu obitelj te društvo u cjelini (De Moor, Van Waesberghe, Hosman, Jaeken & Miedema, 1993).

ISKUSTVA U RADU S DJECOM S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Matea Jukić Talaja, Ana Ninčević

Dječji vrtić Biokovsko zvonce, Makarska

Poremećaj iz spektra autizma (PSA) odnosi se na široki spektar neurorazvojnih poremećaja koji pripadaju najčešćim poremećajima u razvojnoj dobi, čija prevalencija, prema kliničkim studijama, neprestano raste. Posljednje desetljeće sve je veći broj uključivanja djece s poremećajem iz spectra autizma u redovni vrtički program.

Kao temelj ranog poticaja razvoja i intervencije nužan je sustavni pristup u radu s djecom prilagođen djetetovim primarnim interesima i njegovim specifičnim sposobnostima. Važnost timskog rada, sinergičan rad svih relevantnih subjekata, dodatna kvalitetno osmišljena i realizirana interdisciplinarna edukacija stručnog osoblja u redovitim odgojno-obrazovnim ustanovama predstavljaju neophodan preduvjet inkluzije djece s poteškoćama u razvoju, pa tako i djece sa PSA-om, koliko je to moguće, u redoviti odgojno-obrazovni sustav, odnosno dječji vrtić. U našoj ustanovi djeca sa PSA-om su integrirana u redovitu skupinu uz stalnu prisutnost i vođenje od strane odgojitelja edukacijsko rehabilitacijskog smjera.

U ovom radu bit će prikazan sustavni pristup u poticaju razvoja djece sa PSA-om koji podrazumijeva međusobnu suradnju svih sudionika procesa odgoja i obrazovanja u prilagodbi odgojnih utjecaja i postupaka poučavanja slijeđenjem djetetovog vodstva, odnosno prilagodbom djetetovim interesima.

KORAK PO KORAK – PRIKAZ RADA UDRUGE ZA RANU INTERVENCIJU U DJETINJSTVU ZADARSKJE ŽUPANIJE „KORAČIĆ“

Anamarija Jurin ¹, Dijana Miočić ²

¹ Opća bolnica Zadar, ² Feralić - Centar za podršku djeci s razvojnim odstupanjima, Zadar

Udruga Koračić je osnovana 2016. godine u okviru europskog projekta Foster children rights s ciljem usustavljanja usluga rane intervencije, odnosno usluga edukacijsko-rehabilitacijskog profila za djecu rane i predškolske dobi s razvojnim rizicima i teškoćama u razvoju i njihove obitelji. Međutim, s obzirom na velik broj zakonskih i organizacijskih predujeta, Udruga za sada nije u mogućnosti pružati uslugu rane intervencije pa su projekti usmjereni ka promicanju dobrobiti djece s biološkim i/ili socijalnim rizikom za optimalan razvoj na području Zadarske županije, poticanju provođenja rane intervencije u svrhu što ranijeg otkrivanja teškoća u razvoju djeteta te senzibiliziranju javnosti za potrebe djece rane životne dobi s razvojnim rizicima i/ili teškoćama u razvoju, kao i njihovih obitelji.

Udruga Koračić je provela dva projekta: *Vršnjački vođena intervencija u poticanju socijalne interakcije djece s teškoćama u razvoju* te *Do trijaže bez gnjavaže: važnost prevencije i rane intervencije u logopedskom radu*. Projekt *Vršnjački vođena intervencija* provodio se u suradnji s Dječjim vrtićem Biograd, a ciljevi projekta su bili educirati roditelje i odgojitelje o preprekama s kojima se djeca s teškoćama susreću od najranije dobi te educirati pružatelje potpore u vrtićima o provođenju vršnjački vođene intervencije, s ciljem podučavanja vršnjaka vještinama komunikacije i pružanja podrške djeci s teškoćama. Projekt *Do trijaže bez gnjavaže* provodio se u suradnji s Dječjim vrtićem Hlapić u Zadru te Dječjim vrtićem Zvončić u Poličniku. Projekt je osmišljen s ciljem ranog prepoznavanja kašnjenja i odstupanja u jezičnom razvoju kod djece predškolske dobi, kao i jačanja roditeljskih znanja i vještina iz područja ranog jezičnog razvoja. Osim osnivanja Udruge Koračić, kao rezultat provođenja projekta Foster children rights osnovano je i Koordinacijsko tijelo Zadarske županije koje okuplja stručnjake različitih profila, predstavnika roditelja te predstavnike Grada Zadra i Zadarske županije. Zadaća Koordinacijskog tijela je analizirati stanje na području Zadarske županije te dati preporuke za razvoj usluge rane intervencije. Kao rezultat rada Koordinacijskog tijela izdane su Smjernice obiteljima djece s teškoćama u razvoju za ostvarivanje njihovih prava te Smjernice za ostvarivanje prava s razvojnim rizicima i teškoćama rane i predškolske dobi kroz uspostavu sustava rane intervencije u djetinjstvu na području Zadarske županije.

RANA INTERVENCIJA KOD DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI: ISKUSTVA ODGOJITELJA

Lorena Koštić¹, Ivana Čubrilo Franjić²

¹ Osnovna škola 22. lipnja, Sisak, ² Dječji vrtić Sisak Stari, Sisak

Rana intervencija je oblik podrške namijenjen djeci i njihovim obiteljima tijekom prvih godina života. Pritom je važno istaknuti da se odnosi na godine koje dijete provodi u ustanovi predškolskog sustava odgoja i obrazovanja.

Cilj ovog istraživanja je ispitati iskustva odgojitelja dječjeg vrtića u radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma. Riječ je o kvalitativnom istraživanju u kojem su sudjelovale odgojiteljice dječjeg vrtića u Sisku (N=7). Rezultati istraživanja ukazuju na veliku nesigurnost odgojitelja pri radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma i velika očekivanja od roditelja. Pritom se manjak adekvatne edukacije identificira kao glavna prepreka u pristupu i radu s djetetom s poremećajem iz spektra autizma. Iskustvo rada odgojitelja je vrlo oprečno, s obzirom na radne uloge i očekivanja roditelja. Pozitivno opisuju podršku stručnog tima ustanove u situacijama nedostatne profesionalne kompetentnosti.

DOPRINOS BOLJITKU RANE INTERVENCIJE PUTEM DRUŠTVENO KORISNOG UČENJA U GRADU ZAGREBU I BRODSKO-POSAVSKOJ ŽUPANIJI – DOBRO

Marijana Kralj, Blanka Turza

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID, Zagreb

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu (HURID) u partnerstvu s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Fakultetom za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku provodi projekt „Doprinos boljitku rane intervencije putem društveno korisnog učenja (DKU) u Gradu Zagrebu i Brodsko-posavskoj županiji – DOBRO“. Provedbom projekta DOBRO kroz uključivanje zaposlenika/članova organizacija civilnog društva (OCD), zaposlenika fakulteta, studenata i volontera, pridonijet će se stvaranju sustava rane intervencije u Hrvatskoj ostvarivanjem sljedećih ciljeva i aktivnosti:

A. ciljevi:

1. osnažiti nastavnike odabranih studijskih programa i OCD-ove u mentoriranju DKU-a studenata u području rane intervencije;
2. povećati broj studenata uključenih u DKU kako bi pridonijeli rješavanju izazova u ranoj intervenciji u lokalnoj zajednici;
3. osnažiti stručne, analitičke i zagovaračke kapacitete organizacija civilnog društva u području skrbi za djecu s razvojnim rizicima i teškoćama i njihove obitelji;

B. aktivnosti:

1. izrada metodologije za implementaciju DKU-a s ciljem proaktivnog rješavanja izazova u ranoj intervenciji u lokalnim zajednicama;
2. osnaživanje za DKU i ranu intervenciju u djetinjstvu;
3. uspostavljanje održivog sustava DKU za područje rane intervencije.

Uvođenjem DKU-a na kolegijima fakulteta partnera pridonijet će se javnoj dostupnosti podataka o pružateljima usluga u ranoj intervenciji, osnaživanju OCD-a i povećanju kvalitete obrazovanja za područje rane intervencije te stvaranju partnerstava između dva fakulteta i OCD-a. DKU je inovativan pedagoški pristup koji integrira društveno koristan rad u kurikulum. Studenti uče kroz vlastito iskustvo i angažman u lokalnoj zajednici. Također doprinosi jačanju ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje: osobnih, socijalnih i građanskih kompetencija te kompetencije učenja.

Projekt financira Europska unija iz Europskog socijalnog fonda, Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali, u ukupnom iznosu od 875.214,46 kuna. Projekt je započeo 19.3.2018. i traje do 19.9.2019., ukupno 18 mjeseci.

RAZVOJNI PROFILI DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Ana Malkoč¹, Sanja Šimleša², Maja Cepanec²

¹ Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb, ² Laboratorij za istraživanje dječje komunikacije, Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Istraživanja pokazuju kako su neujednačeni razvojni profili, s boljim neverbalnim u odnosu na verbalne sposobnosti, karakteristika djece s poremećajem iz spectra autizma (PSA).

Cilj ovog istraživanja bio je prikaz razvojnih profila djece s PSA-om na Razvojnom testu Čturić (RTČ-P), opis njihovih specifičnosti s obzirom na sveukupne intelektualne sposobnosti te razlika između različitih razvojnih područja. Uzorak je činilo 25 djece kod koje je utvrđen PSA. Razvojni profili su oblikovani s obzirom na postignuća na zadacima RTČ-P-a. U skladu s očekivanjem, djeca s PSA-om pokazala su neujednačene razvojne profile. Neujednačenost razvojnih područja je uočena i kod djece s prosječnim (N = 6) i kod djece s ispodprosječnim intelektualnim sposobnostima (N = 19). U skladu s pretpostavkom i stranim istraživanjima, prosječna postignuća na neverbalnim sposobnostima pokazala su se boljima od onih na verbalnim sposobnostima. Pritom se kao područje s najboljim rezultatima ističu vizuoperceptivne sposobnosti. Ako sagledamo verbalne sposobnosti, pokazalo se kako je jezična proizvodnja nešto bolja u odnosu na razumijevanje, što je u skladu s pretpostavkom o smjeru neujednačenosti jezičnih sposobnosti.

Zaključno, razvojni profili dobar su način isticanja djetetovih jakih i slabih strana, što je važno kod oblikovanja intervencije. Oni također mogu biti korisni u diferencijalnoj dijagnostici PSA-a i drugih razvojnih teškoća.

PRIKAZ PRAĆENJA DJECE S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Doris Mancini Flego, Loretta Morosin

Dnevni centar za rehabilitaciju Veruda, Pula

Dnevni centar za rehabilitaciju Veruda Pula od 2007/2008. pruža podršku i usluge rane intervencije djeci s poremećajem iz spektra autizma (PSA). Usluge se pružaju kroz timsku procjenu razvoja djeteta (logoped, rehabilitator, psiholog), savjetodavni rad s roditeljima te uključivanje djece u rehabilitaciju i programe odgoja i obrazovanja za djecu rane i predškolske dobi.

Suvremeni pristup odgoju i obrazovanju temelji se na partnerstvu s roditeljima i njihovom uključivanju u život i rad lokalne zajednice, a pomoć i podršku te odgovore na njihova pitanja stručni tim centra pruža kroz informacije, edukacije i, po potrebi, upućivanje roditelja na dalje resurse.

Cilj rada je prikaz pružanja usluga djeci sa PSA-om, povodom obilježavanja Dana različitosti i Dana autizma pri predškolskim ustanovama grada Pule.

USING TOKEN ECONOMY SYSTEM TO INCREASE ON-TASK BEHAVIOR WITH A CHILD WITH ADHD

Antonija Mišura

LOGO CENTAR Blaži d.o.o, Zagreb – Sesvete

Difficulties children with ADHD are often facing include inattention, disruptive behavior such as out of seat and off-task behavior, social skills deficits, self aggression and aggression.

The aim of the current study was to investigate the use of differential reinforcement of appropriate alternative behaviors (DRA) and token economy including response cost in order to increase socially appropriate on-task behavior. The preference assessment, baseline and two intervention phases lasted a total of 9 sessions during 4 weeks.

Results indicate that inclusion of aforementioned procedures produced effect both in on-task behavior and off-task behavior. On-task behavior increased from 9 min 32 s to 26 min 43 s in 5 sessions, and off task was decreased as a natural consequence.

OTVORI OČI

Livia Mjeda

Udruga I djeci s ljubavlju

Ambliopija je najčešća patologija vida u djece i vodeći uzrok monokularne sljepoće, a definira se kao smanjenje ili gubitak dijela vidnih funkcija – vidne oštine, percepcije kretanja, osjećaja dubine prostora, razlikovanja kontrasta, a bez prisutne vidljive bolesti oka. Kako je ambliopija najčešće bolest jednog oka, djeca se u pravilu ne žale na smetnje vida. Osobe s ambliopijom imaju slabije izražen dubinski vid, svijet se doima plošan, bez treće dimenzije. Dijete s ambliopijom spotiče se pri prelasku preko prepreka, teško uspijeva uhvatiti bačenu loptu, baciti je u ruke drugome, pogoditi lopticu reketom, a prijeti mu i opasnost od ozljeđivanja. U školskoj dobi se kao dominantna karakteristika ambliopije prepoznaje otežano čitanje. Najbolje opisana dugotrajna posljedica ambliopije je povećan rizik razvoja sljepoće. Ambliopija mijenja samosvijest o sebi, ponašanje u školi, među prijateljima te direktno ograničava izbor zanimanja.

Godine 1995. Svjetska zdravstvena organizacija definirala je vid kao temeljno pravo svakog čovjeka i pokrenula globalnu inicijativu za smanjenje preventabilnog gubitka vida. Pozivajući tako sve zemlje svijeta da do 2020. godine doprinesu lokalno u ovoj globalnoj inicijativi. U Nacionalnoj strategiji razvoja zdravstva 2012.-2020. navedeni su problemi slijepih i slabovidnih osoba, kao i sljedeće: „Ono što je vrlo značajno je činjenica da je prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji 80 % svih oštećenja vida moguće prevenirati ili izliječiti.“

U Hrvatskoj se vrlo malo zna o ovom problemu. Djeca i građani općenito nisu upoznati s mogućnošću prevencije slabovidnosti, stoga smo u Udruzi I djeci s ljubavlju razvili projekt Otvori oči, čiji je opći cilj povećanje znanja i svijesti o važnosti očuvanja vida te prevencija pojave slabovidnosti kod djece, mladih I građana općenito. Specifični ciljevi su provedba edukacijskih radionica za građane u suradnji sa JLS pomoću crtanog filma Otvori oči i arkadne igrice Želimo vježbati vid; provedba edukacijskih radionica za djecu i mlade u suradnji s dječjim vrtićima i osnovnim školama; kampanja o problematici slabovidne djece u PGŽ i RH, problemima s kojima se susreću roditelji djece s poteškoćama vida, kao i sama djeca; otkrivanje i evidentiranje djece s poteškoćama vida.

POČECI UVOĐENJA RANE INTERVENCIJE U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI

Zvezdana Novina Repovečki, Nikolina Kuhar

Centar za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice

Iz trogodišnjeg aktivnog rada u području rane intervencije uvidjeli smo potrebu za istom na području naše županije. Značajan broj djece nema odgovarajuću podršku od najranije dobi, već se teškoće detektiraju tek kod polaska u školu. Svoju prednost vidimo u činjenici što s Dječjim odjelom Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice (SBKT) dijelimo istu zgradu te oni svojim radom pokrivaju veći dio medicinskog područja, a unutar svojeg centra imamo certificirane praktičare rane intervencije te psihologa i logopeda koji zajedno doprinose multidisciplinarnom pristupu. Sadašnja suradnja s dječjim odjelom SBKT postoji u vidu savjetovanja za djecu koja su tamo primarno zbog fizikalne terapije, a kod kojih se pokazala potreba za podrškom edukacijskog rehabilitatora. Isto tako, svoju prednost vidimo i u činjenici što unutar centra pružamo uslugu osnovnog odgoja i obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju. Iz svega navedenog, smatramo da bi pružanjem usluga rane intervencije doprinijeli cjelovitoj stručnoj podršci djeci od rođenja do 21. godine života.

Misija Centra za odgoj i obrazovanje Krapinske Toplice (COOKT) je: odgoj i obrazovanje djece osnovnoškolske dobi i mladih do 21. godine života, predškolski odgoj i obrazovanje za djecu s teškoćama.; odgojno-obrazovnim radom, cjelovitim radom i djelovanjem škole biti na usluzi korisnicima – djeci i učenicima s većim teškoćama u razvoju te njihovim roditeljima; ciljanim metodama rada djelovati na sveukupni razvoj učenika i osposobiti ga za što samostaliji život i rad u zajednici.

Naša vizija je uz postojeće pružanje odgojno-obrazovnog rada postati Centrom potpore u zajednici uz uspostavu suradnje s rođilištima, patronažnim sestrama i pedijatrima. Svoju prednost vidimo u tome što u svom radu imamo pokriven rad s djecom predškolske dobi u okviru pružanja predškolskog programa te dobru suradnju s Dječjim odjelom SBKT. Cilj nam je kontinuirano pružanje usluge rane intervencije kroz sustav na način da ustanova sklapa ugovore s centrom za socijalnu skrb, a sve na temelju djelovanja našeg centra provedbom raznih aktivnosti: edukacija i senzibilizacija javnosti, savjetovanje roditelja, provedba procjene i terapijskog rada s djecom u riziku, formiranje mobilnog stručnog tima, pružanje edukacija i suradnja sa stručnjacima srodnih struka.

INDIVIDUALIZIRANI EKOSUSTAV – MULTIDISCIPLINARNI MODEL RANE INTERVENCIJE CENTRA ZA RANU RAZVOJNU PODRŠKU MOSTAR

Tatjana Pejić Planinić, Emina Muminagić

Centar za ranu razvojnu podršku, Mostar, BiH

Kriterij za ranu intervenciju su teškoće i poremećaji prisutni kod djece od rođenja do 36 mjeseci kod koje su procjenom i evaluacijom utvrđena razvojna kašnjenja, kognitivne, komunikacijske, socioemocionalne, adaptivne, motoričke i fizičke teškoće, poteškoće tijekom trudnoće i poroda majke, kao i pozitivna obiteljska povijest na razvojna kašnjenja i poremećaje. Centar za ranu razvojnu podršku pruža sveobuhvatnu razvojnu i psihološku dijagnostiku, osigurava znanstveno utemeljene, edukacijsko-rehabilitacijske programe, psihoterapijski pristup i roditeljsku podršku obiteljima i djeci s dijagnozom poremećaja iz spektra autizma, kao i s ostalim neurorazvojnim poremećajima, a služi kao kolaborativno mjesto kontakta između obitelji, centra i institucija koje su u kontaktu s djetetom.

Edukacijski rehabilitator na temelju sveobuhvatne procjene, koristeći se opservacijom i baterijom testova, identificira i procjenjuje djetetove sposobnosti u kognitivnim, jezičnim, adaptivnim i motoričkim vještinama te procjenjuje bihevioralne i socijalne vještine. Razvija plan i program vodeći se sposobnostima i potrebama djeteta. Psiholog osim psihorazvojne procjene i podrške djetetu, informacija o kognitivnom i intelektualnom stanju djeteta, služi kao spona uključenosti obitelji u socioemocionalnom involviranju djeteta i roditelja. Podrška obitelji usmjerena je u prevladavanje emocionalne faze koja proizlazi iz postojanja dijagnoze u obitelji i uključuje psihoterapijski rad, proces prihvatanja i življenja s dijagnozom, prognozom, mogućnostima i teškoćama koje dolaze s time, budući da dijagnoza postaje dio identiteta, uz perzistentni osjećaj nesigurnosti. Senzorni pedagog u centru je neophodan, budući da istraživanja pokazuju kako su pojačana ili inhibirana osjetilna iskustva značajka PSA, gdje se sustavno potiče sposobnost djece u obradi i reagiranju na senzorne informacije. Model rane razvojne podrške je baziran na sveobuhvatnoj procjeni, bihevioralnom i psihoterapijskom pristupu u kojem je obitelj i svakodnevica komplementarni dio programa. Program je fokusiran na strukturirano individualno podučavanje vještinama, nadogradnji rutine i adaptaciji svakodnevnice. Rana intervencija bi u skoroj budućnosti trebala postati standard podrške djeci u riziku i s razvojnim odstupanjima te njihovim obiteljima.

OBITELJI USMJERENA RANA INTERVENCIJA U DJETINJSTVU

Marina Šimanović¹, Svjetlana Tončetić Bogović², Anamaria Tomić¹, Mirta Zelenika Zeba¹

¹ Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID, Zagreb, ² Dječji dom Zagreb

Trogodišnji program „Obitelji usmjerena rana intervencija u djetinjstvu“ zajednički provode Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu (HURID), koja je i nositelj programa, Dječji dom Zagreb, Centar za socijalnu skrb Zagreb, Centar za socijalnu skrb Đakovo te Udruga za pomoć osobama s teškoćama u razvoju Neven - Đakovo. Program se, uz financijsku podršku Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, provodi od 1.6.2017. do 31.5.2020. godine, s ciljem unapređenja sustava podrške za djecu s teškoćama u razvoju rane i predškolske dobi te njihove obitelji djelujući kroz dvije grupe aktivnosti: 1. izravnim osnaživanjem roditelja djece s teškoćama u razvoju (Marte Meo savjetovanje, radionice Majka dijete, radionice za roditelje djece s teškoćama u razvoju Rastimo zajedno Plus) te 2. osnaživanjem i edukacijom pružatelja usluga rane intervencije kako bi se unaprijedile njihove profesionalne vještine u radu s djecom i roditeljima, kao i uvođenjem inovativnih usluga za učinkovitu implementaciju obitelji usmjerenog pristupa.

Kroz ovaj rad prikazat će se suvremeni koncept rane intervencije u djetinjstvu, aktivnosti programa i dosad postignuti ciljevi njegove provedbe. Poseban doprinos ovog programa, proizašao iz suradnje stručnjaka iz Zagreba i Osječko-baranjske županije te iz edukacija i širenja programa za podršku roditeljima djece s teškoćama u razvoju, je povećanje kvalitete usluga namijenjenih djeci s razvojnim teškoćama rane dobi i njihovim obiteljima, kao i stvaranje uvjeta za bolju suradnju pružatelja usluga u primjeni obitelji usmjerenog pristupa.

PREDSTAVLJANJE ODJELA ZA PRUŽANJE IZVANINSTITUCIONALNIH USLUGA CENTRA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE JURAJ BONAČI

Marijana Šoša Pavlović, Gabrijela Županović

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači, Split

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači - Split je ustanova koja pruža socijalne usluge djeci s teškoćama u razvoju i odraslim osobama s intelektualnim oštećenjima te provodi djelatnost osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja, obrazovanja i osposobljavanja djece s teškoćama u razvoju.

U okviru Odjela za pružanje institucionalnih usluga, čije će djelovanje biti detaljnije predstavljeno u radu, se pružaju mnogobrojne usluge, od kojih je važno istaknuti: logopedsku terapiju, psihološku podršku, terapiju senzorne integracije, djelatnost praktičara rane intervencije, individualni edukacijsko-rehabilitacijski tretman te socijalni rad u okviru multidisciplinarnog pristupa.

PRIMJENA ASISTIVNE TEHNOLOGIJE U EDUKACIJSKOJ REHABILITACIJI I SENZORNOJ INTEGRACIJI U RADU S DJECOM S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA

Mateja Vukašinec, Iva Kovačić

Centar za odgoj i obrazovanje Velika Gorica

U okviru Centra za odgoj i obrazovanje Velika Gorica djeluje Kabinet senzorne integracije u kojem se provode programi edukacijske rehabilitacije i senzorne integracije. U okviru edukacijske rehabilitacije cilj je poticanje djetetova cjelokupnog razvoja koji obuhvaća tjelesni i psihomotorni razvoj, socioemocionalni razvoj, spoznajni razvoj te komunikaciju i razvoj govora, putem polisenzornih vježbi i igre. Nadalje, senzorna integracija obuhvaća kontrolirano izlaganje različitim, djetetu potrebnim senzornim unosima koji će mu omogućiti integraciju svih osjetnih sustava i time nastojati pridonijeti poboljšanju sposobnosti djeteta za interakciju s objektima u prostoru u stalno promjenjivoj okolini.

U okviru socijalne usluge psihosocijalne podrške došlo je do povećanja broja djece s poremećajem iz spektra autizma kod kojih su prisutne složene komunikacijske teškoće. Uslijed toga javila se potreba za uključivanjem asistivne tehnologije u rad, kao svojevrsna nadopuna u okviru aktivnosti edukacijske rehabilitacije i senzorne integracije. U svome radu s djecom sa složenim komunikacijskim teškoćama koristimo niskotehnoška pomagala u obliku komunikacije putem razmjene sličica (PECS), što omogućuje da djetetu damo njegov glas i priliku da iskaže vlastite želje i potrebe. Također, u radu svakodnevno koristimo i vizualne rasporede kojima djeci s poremećajem iz spektra autizma omogućujemo predvidljivost, osjećaj sigurnosti, ali i mogućnost samostalnog kreiranja podrške u skladu s vlastitim potrebama. Svoj rad dodatno obogaćujemo korištenjem jednostavnih i progresivnih komunikatora, sklopki, komunikacijskih softvera i paketa aktivnosti te razvijenih aplikacija na hrvatskom jeziku kojima potičemo dječji jezično-govorni, spoznajni te senzomotorni razvoj. U kontekstu našega rada, asistivne tehnologije služe kao motivirajući faktor koji uvelike pridonosi djetetovom obogaćenju vokabulara, proširivanju njegovih spoznaja, kao i poticanju njegovog cjelokupnog razvoja. Stoga svojim izlaganjem želimo prikazati primjer dobre prakse te kako holističkim pristupom zadovoljiti potrebe djece s poremećajem iz spektra autizma.

KAZALO AUTORA

A	
Andraković, Zlatna.....	81
B	
Babić, Tanja.....	79
Baksa, Maja.....	69
Barišić, Anna-Carmen	80
Begovac, Ivan.....	41
Bježančević, Marina.....	58, 81
Bodrožić, Danijela.....	31
Bohaček, Ana-Marija	82
Bolfan-Mihaljević, Marija	41
Borić, Ana-Marija	62
Borović-Galović, Dijana	72
Brekalo, Martina.....	61
Brozović, Blaženka	87
Bulić, Dajana	74
Burazer, Martina	49
C	
Cepanec, Maja	15, 109
Crnković, Davorka.....	27
Crnković, Tamara.....	95
Cvitanović Šojat, Ljerk.....	99
Č	
Čavuzić Čajko, Jasminka	49, 65
Čubrilo Franjić, Ivana.....	107
Čukelj, Ines.....	50

D	
Dedić, Zorana.....	96, 97
Demarin, Iva Maria.....	73
Dimitrovska, Zhivanka.....	100
Dodig-Čurković, Katarina.....	58, 81
Dolović, Nataša	42
Došen, Dubravka.....	99
Draganić, Margarita	83
Dulić, Ružica.....	99
DŽ	
Džanović Mateljan, Alma	96
F	
Filipova, Silvana	100
Fojtik Budanko, Martina	101
Frey Škrinjar, Jasmina	28, 43
G	
Gagić, Marina.....	90
Garbin, Jelena.....	27
Gavrić, Danijela	99
Gracin, Viktorija	31
Groznicica Hrzić, Ivana	81
Guldberg, Karen	16
H	
Hadija, Severina.....	98
Haničar, Elizabeta.....	95
Hartmann, Amanda.....	17

Horvat, Petra.....	58
Hribar Skukan, Vesna	102
I	
Ivšac Pavliša, Jasmina.....	28, 66, 91
J	
Jagodić, Ines.....	103
Jambrešić, Kristina	44
Jandroković, Ivana	43
Jeić, Minja	51
Jelaska, Anja.....	80
Jovanović, Marta.....	96
Jovanovska, Mira	104
Jukić, Janja.....	57
Jurin, Anamarija	106
K	
Kologranić Belić, Lana.....	65
Konkoli Zdešić, Marijana	45
Koštić, Lorena	107
Kovač, Vlatka.....	58
Kovačić, Iva	117
Kralj, Marijana	108
Kralj, Tamara.....	74
Krstevska-Kokormanova, Biljana	100
Kuhar, Nikolina.....	113
Kuljašević, Katica	27

L		
Laštro, Sanja	83	
Lazarovska, Vesna	104	
Lisica, Dragan	89	
Lulić, Sonja	97	
LJ		
Ljubešić, Marta	23	
M		
Maglica, Toni	53	
Malkoč, Ana	109	
Mancini Flego, Doris	110	
Manojlović, Dubravka	72	
Marković, Petra	67	
Marks, Kevin	18	
Matijaš, Tena	74	
Meštrović Dujic, Jelena	27	
Miočić, Dijana	32, 106	
Mišura, Antonija	111	
Mjeda, Livia	112	
Morosin, Loretta	110	
Muminagić, Emina	114	
N		
Novina Repovečki, Zvezdana	113	
Novosel, Branka	72	
P		
Pećnik, Ninoslava	82	
Pejić Planinić, Tatjana	68, 114	
Pejić, Ivanka	75	
Penić, Marijana	99	
Perković Franjić, Jelena	90	
Poljak, Sanela	50	
Poljan, Ida	44	
Popčević, Klara	34, 66, 91	
Popović, Petra	52	
Popovska, Ana	100	
Prlić, Kristina	80	
Pucko, Silvija	59	
R		
Rade, Renata	33	
Repalust, Marija	69	
Rogulj, Viktorija	27	
Rosandić, Monika	34, 66, 91, 103	
S		
Santrić, Lena	41	
Seitz, Snježana	45	
Smiljanić, Martina	27	
Starčević Perica, Martina	60	
Stošić, Jasmina	19, 28	
Sunko, Esmeralda	53	
Š		
Šečić, Ana	60	
Šimanović, Marina	115	
Šimleša, Sanja	28, 109	
Škarica, Ivana	95	
Šoša Pavlović, Marijana	116	
T		
Tomić, Anamaria	115	
Tončetić Bogović, Svjetlana	115	
Topić, Mia	35	
Turza, Blanka	108	
V		
Validžić Požgaj, Ana	45	
Vrbanec, Martina	67	
Vrbas, Natalija	61	
Vrhovec Pošta, Helena	61	
Vrljićak, Sanda	62	
Vučković, Vedrana	35	
Vukašinec, Mateja	117	
Vuksan, Rea	59	
Z		
Zavrl, Nevenka	76	
Zelenika Zeba, Mirta	115	
Zujić, Ana	53	
Ž		
Županović, Gabrijela	116	

PROGRAM

ČETVRTAK/THURSDAY, 4.4.2019.

9:00 – 11:00	Registracija / Registration	
	DVORANA / HALL BALLROOM	
11:00 – 11:45	Svečano otvaranje simpozija / Opening ceremony	
11:45 – 12:45	Plenarno predavanje / Plenary lecture <i>Early Identification of Autism & Other Developmental-behavioral Conditions: 1- versus 2-step Screening Approach</i> dr. Kevin Marks	
12:45 – 13:45	Domjenak dobrodošlice / Welcome ceremony	
	DVORANA / HALL BALLROOM	DVORANA / HALL RUŽMARIN
13:45 – 15:45	Panel-rasprava / Panel discussion <i>Nacionalni okvir za probir i dijagnostiku poremećaja iz spektra autizma u djece dobi 0-7 godina u Republici Hrvatskoj: što smo postigli i kako dalje?</i> sudionici: predstavnici ministarstava, Ureda UNICEF-a u Hrvatskoj, Map savjetovanja d.o.o. i moderator rasprave	Radionica / Workshop <i>Dijete ima poremećaj iz spektra autizma – a kako je kod kuće?</i> R. Rade
15:45 – 16:15	Pauza za kavu / Break	
	DVORANA / HALL BALLROOM	
16:15 – 17:15	Plenarno predavanje / Plenary lecture <i>Marka zanimaju mikseri – interesi djeteta kao dijagnostički i terapijski pokazatelji</i> doc. dr. sc. Maja Čepanec	

	DVORANA / HALL BALLROOM	DVORANA / HALL RUŽMARIN
17:15 – 18:45	<p>Usmena izlaganja / Oral presentations IZAZOVI PROCJENE - moderator: Maja Cepanec</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Perspektiva poremećaja iz spektra autizma unutar drugih entiteta u dječjoj psihijatriji (I. Begovac, L. Santrić, M. Bolfan-Mihaljević) 2. Kabinet za poremećaje iz spektra autizma Centra za rehabilitaciju ERF-a (I. Jandroković, J. Frey Škrinjar) 3. Izazovi u procjeni i dijagnostici djece s poremećajem iz spektra autizma (S. Seitz, A. Validžić Požgaj, M. Konkoli Zdešić) 4. Sljepoća i/ili poremećaj iz spektra autizma (I. Poljan, K. Jambrešić) 5. Etička promišljanja o ranoj dijagnostici poremećaja iz spektra autizma, razina 1 – Aspergerov sindrom (N. Dolović) 	<p>Radionica / Workshop <i>Nepoželjna ponašanja i možemo li ih mijenjati?</i> V. Vučković, M. Topić</p>
18:50 – 19:50		Godišnja skupština HURID-a / CAECI's annual assembly

PETAK / FRIDAY, 5.4.2019.

DVORANA / HALL BALLROOM

9:00 – 10:00

Plenarno predavanje / Plenary lecture

Making a Difference in Autism Early Years Education

dr. Karen Guldberg

DVORANA / HALL BALLROOM

10:00 – 11:30

Okrugli stol / Round table

Mitovi i znanost u kontekstu poremećaja iz spektra autizma

J. Frey Škrinjar, J. Ivšac Pavliša, J. Stošić, S. Šimleša

moderator: prof. emerita dr. sc. Marta Ljubešić

DVORANA / HALL RUŽMARIN

Usmena izlaganja / Oral presentations

UKLJUČIVANJE U PREDŠKOLSKI SUSTAV - moderator:

Ana-Marija Bohaček

1. Inkluzija djece rane i predškolske dobi prema mišljenjima stručnjaka (E. Sunko, T. Maglica, A. Zujčić)
2. Podrška uključivanju djece s teškoćama u razvoju u redovne vrtiće (M. Jeić)
3. Odgojitelj kao podrška djeci s razvojnim teškoćama u redovnom vrtiću (P. Popović)
4. Refleksije – stručna podrška odgojiteljima u radu s djecom s razvojnim teškoćama (I. Čukelj, S. Poljak)
5. Poremećaj iz spektra autizma – put od vrtića do škole (M. Burazer, J. Čavuzić Čajko)

11:30 – 12:00

Pauza za kavu / Break

DVORANA / HALL BALLROOM

12:00 – 13:00

Plenarno predavanje / Plenary lecture

Što (ni)je ABA? doc. dr. sc. Jasmina Stošić

13:00 – 13:45 Pauza / Break (lunch-paket)

DVORANA / HALL BALLROOM

PRETPROSTOR KONGRESNE DVORANE BALLROOM

13:45 – 15:15

Usmena izlaganja / Oral presentations

OBLICI PODRŠKE - moderator: Jasmina Ivšac Pavliša

1. Poučavanje roditelja implementaciji komunikacijskog sustava putem razmjene slika (PECS) kod djeteta s teškoćama u području socijalne komunikacije (S. Vrljićak, A. Borić)
2. Utjecaj vršnjački vođene intervencije kod djece s poremećajem iz spektra autizma u redovnom vrtiću (H. Vrhovec Pošta, N. Vrbas, M. Brekalo)
3. Znanstveno utemeljena, objektivna, funkcionalno usmjerena praksa mjerljivog utjecaja na poboljšanje kvalitete života (S. Pucko, R. Vuksan)
4. Što znanost kaže o neurofeedback metodi kod poremećaja iz spektra autizma? (A. Šečić, M. Starčević Perica)
5. Neurofeedback kao intervencija pri poboljšanju socijalnih vještina kod poremećaja iz spektra autizma (V. Kovač, K. Dodig-Ćurković, M. Bježančević, P. Horvat)
6. Marte Meo kao kontekstualna potpora djetetu s poremećajem iz spektra autizma u prevladavanju teškoća u komunikaciji (J. Jukić)

Poster-sekcija / Poster-session

15:15 – 15:30	Pauza za kavu / Break	
	DVORANA / HALL BALLROOM	DVORANA / HALL RUŽMARIN
15:30 – 17:00	<p>Okrugli stol / Round table <i>Inkluzivna kultura dječjeg vrtića i kako do nje</i> D. Crnković, V. Rogulj, K. Kuljašević, M. Smiljanić, J. Garbin, J. Meštrović Dujjić - moderator: doc. dr. sc. Esmeralda Sunko</p>	<p>Usmena izlaganja / Oral presentations UČINKOVITOST RANE INTERVENCIJE - moderator: Jasmina Stošić</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Je li važno kako se intervencija zove ili koliko je učinkovita? (J. Ivšac Pavliša, K. Popčević, M. Rosandić) 2. Jedan ili dvadeset sati tjedno? – važnost ranog i intenzivnog ABA programa kod djece s poremećajem iz spektra autizma – prikaz slučaja (P. Marković, M. Vrbanec) 3. Procjena i intervencija kod djece s poremećajem iz spektra autizma i poremećajima socijalne komunikacije (J. Čavužić Čajko, L. Kologranić Belić) 4. Odabir prioriteta u postavljanju ciljeva podrške djetetu (M. Repalust, M. Baksa) 5. Poticanje socijalnih vještina u djece s poremećajem iz spektra autizma – pregledni rad (T. Pejić Planinić)

DVORANA / HALL BALLROOM

17:00 – 18:30

Usmena izlaganja / Oral presentations**PRIMJERI DOBRE PRAKSE - moderator: Marta Ljubešić**

1. Podrška djeci s razvojnim teškoćama kroz usluge Centra za pružanje usluga u zajednici Ozalj (D. Borović-Galović, D. Manojlović, B. Novosel)
2. Multidisciplinarna podrška u ranom razvoju djece sa sumnjom na poremećaj iz spektra autizma (T. Matijaš, D. Bulić, T. Kralj)
3. Model suradnje i izazovi u provedbi programa rane intervencije za djecu s poremećajem iz spektra autizma na nivou lokalne zajednice Grada Rijeke i Primorsko-goranske županije (I. Pejić)
4. Early Intervention in Slovenia – the New Law (N. Zavrl)
5. Rana intervencija – nekad i sad (I. M. Demarin)

DVORANA / HALL RUŽMARIN**Radionica / Workshop***Igre za poticanje samoregulacije*

D. Miočić

20:00 – 23:00

Simpozijsko druženje – Dioklecijanovi podrumi (Ulica Andrije Medulića 4)

NAPOMENA: Predavanje će biti na onom jeziku na kojem je naveden naslov. Simultano prevođenje će biti organizirano za plenarna predavanja u dvorani Ballroom.

NOTE: The presentation will be held in the language of the title. Simultaneous translation of plenary lectures will be organized in the Hall Ballroom.

SUBOTA / SATURDAY, 6.4.2019.

DVORANA / HALL BALLROOM

9:00 – 10:00

Plenarno predavanje / Plenary lecture

AAC Tools & Strategies: Supporting Communication Success for People with Autism

Amanda Hartmann

DVORANA / HALL BALLROOM

10:00 – 11:30

Usmena izlaganja / Oral presentations

IZAZOVI RODITELJSTVA – moderator: Jasmina Frey Škrinjar

1. Izvori stresa i osobine ličnosti roditelja djece s razvojnim teškoćama kao prediktori zadovoljstva životom (T. Babić)
2. Dostupnost informacija i podrške za roditelje djece sa sumnjom i dijagnozom poremećaja iz spektra autizma (M. Draganić, S. Laštro)
3. Učinkovitost programa podrške roditeljima djece sa PSA-om u odnosu na roditelje djece s drugim teškoćama u razvoju (A. Bohaček, N. Pečnik)
4. Uloga roditelja u provođenju programa rane intervencije kod djece s poremećajem iz spektra autizma (A. Barišić, A. Jelaska, K. Prlić)
5. Utjecaj digitalnih medija kod djece s poremećajem iz spektra autizma (M. Bježančević, K. Dodig-Čurković, I. Groznica Hrčić, Z. Andraković)

DVORANA / HALL RUŽMARIN

Radionica / Workshop

Može li dijete više od traženja „keksa“ i „autića“?

M. Rosandić, K. Popčević

Broj sudionika je ograničen na 20 osoba.

11:30 – 12:00

Pauza za kavu / Break

DVORANA / HALL BALLROOM

12:00 – 13:30

Usmena izlaganja / Oral presentations
KOMUNIKACIJSKA I JEZIČNA OBILJEŽJA - moderator:
Marta Ljubešić

1. Jezično znanje nasuprot jezične uporabe u djece s poremećajem iz spektra autizma i djece tipičnoga razvoja – je li razlika u komunikacijskoj i jezičnoj kreativnosti? (B. Brozović)
2. Prikaz rehabilitacijskih postupaka s ciljem redukcije govorne eholalije i poticanje funkcionalnog jezičnog iskaza u djece s poremećajem iz spektra autizma (J. Perković Franjić, M. Gagić)
3. „Marko hoćeš autić.“ – javlja li se nefleksibilnost tek u rečenici? (K. Popčević, M. Rosandić, J. Ivšac Pavliša)
4. Terapija oralno-motoričkog pozicioniranja *TalkTools* u radu s dječakom s poremećajem iz spektra autizma (T. Ciciliani)
5. „Imaš žute patike“ – prikaz višegodišnjeg rada s dječakom s visokofunkcionirajućim autizmom (D. Lisica)

DVORANA / HALL RUŽMARIN**Radionica / Workshop***Dijete i roditelji u ranoj intervenciji*

D. Bodrožić, V. Gracin

*Broj sudionika je ograničen na 20 osoba.***DVORANA / HALL BALLROOM**

13:30 – 14:00

Zatvaranje simpozija / Closing ceremony

NAPOMENA: Predavanje će biti na onom jeziku na kojem je naveden naslov. Simultano prevođenje će biti organizirano za plenarna predavanja u dvorani Ballroom.

NOTE: The presentation will be held in the language of the title. Simultaneous translation of plenary lectures will be organized in the Hall Ballroom.

POSTER-SEKCIJA:

- P 1.** Vještačenje djece s poremećajem iz spektra autizma u drugostupanjskom postupku vještačenja Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (D. Gavrić, M. Penić, R. Dulić, Lj. Cvitanović Šojat, D. Došen)
- P 2.** Razvojni profili djece s poremećajem iz spektra autizma (A. Malkoč, S. Šimleša, M. Capanec)
- P 3.** Rana logopedska intervencija kod dječaka s poremećajem iz spektra autizma (I. Jagodić, M. Rosandić)
- P 4.** Važnost procjene motoričkih funkcija žvakanja kod teškoća hranjenja u populaciji djece s komunikacijskim odstupanjima (M. Fojtik Budanko)
- P 5.** Više od riječi – primjena Hanen programa More Than Words u radu s roditeljima djece s poremećajem iz spektra autizma (Z. Dedić, S. Lulić)
- P 6.** Počeci uvođenja rane intervencije u Krapinsko-zagorskoj županiji (Z. Novina Repovečki, N. Kuhar)
- P 7.** Korak po korak – prikaz rada Udruge za ranu intervenciju u djetinjstvu Zadarske županije Koračić (A. Jurin, D. Miočić)
- P 8.** Stavovi odgojitelja o provedbi inkluzije djece s teškoćama u razvoju u Dječjim vrtićima Dubrovnik (A. Džanović Mateljan, S. Hađija)
- P 9.** Primjer dobre prakse u radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma u Dječjim vrtićima Dubrovnik (Z. Dedić, A. Džanović Mateljan, M. Jovanović)
- P 10.** Informiranost roditelja djece rane dobi sa sumnjom na poremećaj iz spektra autizma o pružateljima usluga rane intervencije (T. Crnković, E. Haničar, I. Škarica)
- P 11.** Rana intervencija kod djece s poremećajem iz spektra autizma u predškolskoj ustanovi: iskustva odgojitelja (L. Koštić, I. Čubrilo Franjić)
- P 12.** Iskustva u radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma (M. Jukić Talaja, A. Ninčević)
- P 13.** Prikaz praćenja djece s poremećajem iz spektra autizma (D. Mancini Flego, L. Morosin)

-
- P 14.** Primjena asistivne tehnologije u edukacijskoj rehabilitaciji i senzornoj integraciji u radu s djecom s poremećajem iz spektra autizma (M. Vukašinec, I. Kovačić)
-
- P 15.** Važnost senzorne integracije u ranoj intervenciji kod djece s poremećajem iz spektra autizma (V. Hribar Skukan)
-
- P 16.** Individualizirani ekosustav – multidisciplinarni model rane intervencije Centra za ranu razvojnu podršku Mostar (T. Pejić Planinić, E. Muminagić)
-
- P 17.** Obitelji usmjerena rana intervencija u djetinjstvu (M. Šimanović, S. Tončetić Bogović, A. Tomić, M. Zelenika Zeba)
-
- P 18.** Doprinos boljitku rane intervencije putem društveno korisnog učenja u Gradu Zagrebu i Brodsko-posavskoj županiji – DOBRO (M. Kralj, B. Turza)
-
- P 19.** Predstavljanje Odjela za pružanje izvaninstitucionalnih usluga Centra za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači (M. Šoša Pavlović, G. Županović)
-
- P 20.** Using token economy system to increase on-task behavior with a child with ADHD (A. Mišura)
-
- P 21.** Otvori oči (L. Mjeda)
-
- P 22.** Rana intervencija i podrška kod poremećaja iz spektra autizma (M. Jovanovska, V. Lazarovska)
-
- P 23.** Application of the Speech Integrative Method in treatment of ASD children – case study (S. Filipova, A. Popovska, B. Krstevska-Kokormanova, Z. Dimitrovska)
-

Organizator:

Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu – HURID

Suorganizatori:

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju Hrvatskog liječničkog zbora

Hrvatsko psihološko društvo

Hrvatsko društvo za dječju i adolescentnu psihijatriju i psihoterapiju Hrvatskog liječničkog zbora

Savez udruga za autizam Hrvatske

U suradnji s:

Uredom UNICEF-a u Hrvatskoj

Pokrovitelji:

Ministarstvo znanosti
i obrazovanja

Ministarstvo za demografiju,
obitelj, mlade i socijalnu politiku

Ministarstvo
zdravstva

